

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra primární a preprimární pedagogiky

Bakalářská práce

Anglická rodina v pohledu české au pair

Vypracovala: Kristýna Šmídová
Vedoucí práce: Mgr. Eva Svobodová

České Budějovice 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Poděkování

Poděkování patří paní Mgr. Evě Svobodové za její nápomocné vedení mé bakalářské práce, její ochotu, cenné rady a čas, který mi v průběhu práce věnovala. Dále bych chtěla poděkovat všem respondentům, kteří mi pomohli s realizací výzkumu. A v neposlední řadě všem mým blízkým, především mamce, kteří mě v době psaní podporovali.

Abstrakt

Hlavním cílem bakalářské práce je nabídnout pohled na výchovu předškolních dětí v Anglii v porovnání s českými výchovnými trendy. Bakalářská práce se v teoretické části zabývá rodinou a jejími funkcemi, výchovnými styly a výchovou předškolního dítěte obecně. Praktická část je zaměřena na rodinu v Anglii a její výchovné styly z pohledu českých au pair, přičemž je zúročena vlastní zkušenost z ročního pobytu v anglické rodině. Jsou zde především zmapovány zkušenosti dalších českých au pair. Pro praktickou část je využita kvalitativní metoda - dotazníkové šetření s otevřenými otázkami. V diskusi je porovnán odborný český postoj k výchově předškolního dítěte se skutečností, se kterou se setkávají české au pair v anglických rodinách. Výzkum ukázal, že situace v anglických rodinách se značně liší od reality, z které česká au pair pochází. Z výzkumu vyplývá, že v anglických rodinách je uplatňován liberální styl výchovy. S tímto stylem se česká au pair setkává většinou poprvé.

Klíčová slova:

rodina, předškolní věk, výchova, výchovné styly

Abstract

The main aim of the bachelor thesis is to show the insight to upbringing of pre-school children in England in comparisons with the Czech methods of upbringing. The theoretical part of the bachelor thesis deals with a family example, its functions as well as methods of how to bring up a child and general upbringing of pre-schoolchildren. The practical part is focused on an English family living in England and their upbringing ways within a Czech au pair's perspective while revealing my own one-year experience in the family. There is also a variety of other Czech au pairs experience shown in the thesis. Qualitative method providing an open-question questionnaire was used for the practical part. In the discussion part there is a comparison between Czech professional opinions and the reality which specific Czech au pairs experienced in English families. The survey has shown that the situation in English families is considerably different from the reality Czech au pairs are familiar with. The survey has as well shown that in most cases a liberal style of upbringing is applied in English families seen and experienced for the first time by the majority of Czech au pairs.

Keywords:

family, preschool age, upbringing, upbringing styles

Obsah

I TEORETICKÁ ČÁST	8
1 RODINA.....	8
1. 1 VYMEZENÍ POJMU RODINA	8
1. 2 KATEGORIZACE RODIN.....	9
1. 2. 1 <i>Kategorizace rodin z hlediska jejich funkčnosti.....</i>	<i>10</i>
1. 3 TYPY PROBLÉMOVĚ ZATÍŽENÝCH RODIN PODLE HELUSE	11
1. 4 FUNKCE RODINY	15
1. 5 VÝZNAM RODINY PRO PSYCHICKÝ VÝVOJ PŘEDŠKOLNÍHO DÍTĚTE	19
2 VÝCHOVA.....	20
2. 1 VYMEZENÍ POJMU VÝCHOVA	20
2. 2 ZPŮSOB VÝCHOVY	21
2. 3 VÝCHOVNÉ STYLY	24
2. 4 VÝCHOVNÉ PROSTŘEDKY.....	28
2. 5 RADY A DOPORUČENÍ.....	29
2. 5. 1 <i>Správný čas na výchovu</i>	<i>33</i>
II PRAKTICKÁ ČÁST	38
3 CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	38
3. 1 CÍL PRÁCE.....	38
3. 2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	38
4 METODIKA VÝZKUMU	38
4. 1 DOTAZNÍK	39
4. 1. 1 <i>Zpracování dotazníku a jeho respondenti.....</i>	<i>39</i>
5 VYHODNOCENÍ A SHRNUTÍ VÝZKUMU.....	40
6 DISKUSE	55
7 ZÁVĚR	63
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	64
SEZNAM PŘÍLOH	66

ÚVOD

Mnoho dívek, v některých případech i chlapci, se vydá ve svých mladých letech na pobyty do zahraničí. Za nejlepší a nejsnazší volbu se považuje pozice au pair. Au pair za dobu pobytu získává nespočet zkušeností. Ty může využít buď ve svůj prospěch, anebo se na jejich základě vyvarovat chybám budoucím. Největším problémem je pro téměř každou au pair anglický styl výchovy. Každá země, národnost má své způsoby, jak vychová své děti. Všichni o tom zajisté něco víme. Tyto informace nemusejí vycházet z osobní zkušenosti, ale můžeme je mít zprostředkované například skrz média. Já takovou zkušenost získala jako au pair na ročním pobytu v Anglii jako a zjistila jsem, že česká a anglická výchova nemají snad nic společného. Prostřednictvím této práce chci pro větší představu nastínit, jak to vypadá s výchovou předškolních dětí v severozápadní Evropě z pohledu českých au pair a co všechno au pair pozice obnáší. To byl můj hlavní důvod výběru tohoto tématu.

V teoretické části se zabývám rodinou a jejími funkcemi, typy, výchovnými styly a výchovou předškolního dítěte obecně. V praktické části se zaměřuji na výchovu v anglických rodinách z pohledu českých au pair, přičemž popisuji i vlastní zkušenosti z ročního pobytu. Dále se zabývám názory českých odborníků na výchovu předškolních dětí a dokládám jejich doporučení. Výzkum byl proveden kvalitativní metodou pomocí dotazníku s otevřenými otázkami.

Díky této práci jsem si mohla potvrdit skutečnost, která se odehrávala i při mém pobytu v anglické rodině. Získala jsem tak cenné zkušenosti, které mohu využít do budoucna jako učitelka v mateřské škole nebo jako budoucí matka.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

1. 1 Vymezení pojmu rodina

Neexistuje jednoznačná definice jak uchopit pojem rodina. Definic můžeme najít nespočetné množství. Podle Střelce (1998) je rodina definovaná jako malá sociální skupina, která vzniká manželstvím a umožňuje vzájemné soužití mezi partnery, rodiči a jejich dětmi. Utváří vztahy mezi příbuznými, vztahy mezi rodinou a společností, tzn. především školou.

Gillernová považuje rodinu za významné sociální a výchovné prostředí pro vývoj a rozvoj dítěte (Gillernová & Mertin, 2015).

Tématem rodiny se zabývá více oborů, například sociální psychologie, sociologie, pedagogika aj. (Helus, 2015). Je tedy zřejmé, že rodinu bude jinak definovat právník, jinak sociolog, demograf, psycholog či pedagog. Pro každého jsou řady znaků rodiny odlišné (Matějček, 1992).

Matějček (1992) uvádí, že rodina nemusí být charakterizovaná podle toho, zda se o jedno dítě stará několik dospělých nebo pouze jedna dospělá osoba pečuje o více dětí. Dítě může zažívat rodinné pouto i tam, kde rodina není daná zákonem.

Rodina není tvořena pouze jednotlivými lidmi, nýbrž lidmi ve vzájemných vztazích a interakcích. Jedná se o tzv. síť vztahů. Každý jedinec ovlivňuje svým chováním, postoji a jednáním ostatní členy rodiny. Tudíž rodinu nepoznáváme jen na základě jednoho člověka, ale na základě všech členů (Matějček, 1992).

Helus (2015) označuje rodinu jako činitele primární socializace. Ta se realizuje skrze intimní vztahy s matkou a dalšími členy rodiny, kontaktem se společností a kulturou. Rodina je charakterizovaná určitými znaky a rysy.

Helus (2015) současnou rodinu označuje několika pojmy:

- Nukleární neboli jádrová - ta je tvořena z několika mála lidí, které tvoří rodinné jádro a sdílí navzájem intimní soužití,
- Manželská - zmiňované jádro tvoří partnerská dvojice (partneři sezdaní - manželé, či nikoliv),

- Dvougenerační - tvořena z generace otce a matky a generace dětí.
- Intimně vztahová, nebo též rodina centrální vztahové zóny,
- Privátní individualizace - jedinec má možnost i nutnost rozhodovat se sám za sebe, nést za své rozhodnutí zodpovědnost.

Rodina svým jednáním; postoji, které k dítěti zaujímá; oporou, kterou mu vytváří pro jeho vývoj; citlivost, kterou k němu zahrnuje, mu zprostředkovává zvládnání základní vzorce sociokulturního chování a myšlení. Dítě díky rodině rozvíjí vztahy k sobě samému, druhým lidem a širšímu sociálnímu okolí. Rodina je pro děti jejich prvním a základním životním prostředím, dítě obklopuje a zároveň se do jeho osobnosti promítá. Dítě tak pomocí rodiny, tj. otce, matky, do jisté míry i sourozenců, samo hodnotí své výkony, projevy a chování. Říkáme, že dítě zvnitřňuje/interiorizuje klima rodinného soužití, rodinné nároky a požadavky, rodinnou morálku, rodinné zájmy a cíle, styl rodinného soužití (Helus, 2015, s. 199).

1. 2 Kategorizace rodin

Rodina má mnoho podob. Můžeme ji rozdělovat podle počtu, podle podílu rodičů na výchově, podle výchovného působení, podle naplňování funkcí, podle fungování rodiny. Střelec (1998) tyto podoby uvádí jako:

- Základní rodina - tvořena z otce, matky a dětí,
- Širší rodina - doplňuje základní rodinu o prarodiče a příbuzné (tety, strýce, sestřenice, bratrance),
- Úplná rodina - je charakterizovaná jako rodina základní,
- Neúplná rodina - v rodině chybí buď otec, nebo matka,
- Funkční rodina - plní všechny funkce rodiny (viz podkapitola funkce rodiny),
- Dysfunkční rodina - neplní funkce rodiny tak, jak by měla,
- Integrovaná rodina - členové rodiny mají dobré vztahy,
- Dezintegrovaná rodina - vztahy v rodině jsou narušeny,
- Stabilní rodina - projevuje se kladnými nebo zápornými vlastnostmi po dlouhé období,
- Nestabilní rodina - projevuje se značnými výkyvy v kladném i záporném významu.

1. 2. 1 Kategorizace rodin z hlediska jejich funkčnosti

Vyčlenění pěti kategorií rodin podle jejich funkčnosti vzhledem k dítěti:

- **Rodiny stabilizovaně funkční**

Do této skupiny spadají rodiny, které zajišťují svým dětem kvalitní socializační podmínky (Helus, 2015).

Funkční rodina svým přístupem k dítěti, tj. kladným emočním vztahem a láskyplnou péčí, podporuje rozvíjení schopností, rozvoj emoční i charakterové stránky dítěte (Čáp, 1996).

- **Funkční rodiny s přechodnými, více či méně vážnými problémy**

Tato skupina je charakteristická tím, že rodina dokáže problémy vyřešit a díky nim se vztahy v rodině pozitivně upevňují a rozvíjejí (Helus, 2015).

- **Rodiny problémové**

Do této skupiny se zařazují rodiny, které mají problémy a nedokážou plnit základní rodinné funkce. Členové čelí rozpadu; vyvíjejí snahu dát vše do pořádku. Když si neví rady, hledají pomoc, která nebývá účinná dlouhodobě. Častým řešením bývá rozchod partnerů (Helus, 2015).

- **Rodiny dysfunkční**

Tato skupina se vyznačuje tím, že některé funkce rodiny jsou vážně a dlouhodobě narušeny, a tím jsou děti vážně ohroženy. Nastává nutnost zásahů institucí. Mohou to být rodiny závislé na alkoholu, rodiny trpící dlouhodobými krizemi, finančně strádající rodiny, dále psychicky narušené rodiny, které ovlivňují běžné soužití. Častým řešením bývá rozchod rodičů, který za sebou zanechává traumatické stopy (Helus, 2015).

Dysfunkční rodina narušuje vývoj a formování osobnosti dítěte. Není schopná k dítěti chovat trvalý, kladný emoční vztah (Čáp, 1996).

- **Rodiny afunkční**

Tento typ rodiny zásadně neplní svůj účel, jaký by měl, a tím velice ohrožuje své dítě. V rodině se objevují patologické jevy, projevující se nezájmem o dítě, který může vygradovat až do nenávisti k dítěti samému. Je nutné hledat řešení mimo rodinu.

Většinou soudním nařízením zbavení rodičovských práv a umístěním dítěte do dětského domova (Helus, 2015).

Za důležitý moment, kdy matka nebo jiná osoba pečuje o dítě, se považuje emoční vztah k dítěti a láskyplná péče. Další důležité momenty se označují jako sociokulturní charakteristiky rodiny. Tyto momenty se vyznačují například vzděláním rodičů. Z výzkumů plyne, že děti, které pocházejí ze vzdělané rodiny, dosahují lepších výsledků a mají větší zájem o různorodé aktivity. Pokud rodiče s nižším vzděláním, tj. pouze se základním, vyhledávají různé činnosti, zejména kulturní, děti se vyvíjejí na stejné úrovni jako děti ze vzdělané rodiny. Rodina dle své sociokulturní úrovně působí na dítě v ohledu motivace, průběhu a výsledcích a formuje tak jeho psychické vlastnosti (Čáp, 1996).

1. 3 Typy problémově zatížených rodin podle Heluse

- **Nezralá rodina**

Ne každé dítě má to štěstí přijít na svět rodičům dospělým a připraveným, nezávisle na oblasti materiální, finanční či citové. Rodina, která se označuje za rodinu nezralou, je charakteristická tím, že dítě je přivedeno na svět nezralými a nezkušenými rodiči. Mladí rodiče jsou příchodem dítěte nepříjemně zaskočeni a dítě pak přijímají jako nechtěné. Rodiče po narození dítěte mohou svůj postoj k dítěti upravit, nicméně nezralost a smíšené pocity k dítěti zanechává následky (Helus, 2015).

Nezralost se projevuje v oblastech:

- **Zaměření, životních hodnot, životních způsobů**

Mladí rodiče nejsou dostatečně vyzrálí. Řeší mnoho problémů sami se sebou. Jejich životním způsobem bývá nerealistický pohled na povinnosti a jejich vykonávání. Jsou zvyklí, že se o ně starají rodiče, tudíž nemají moc zkušeností starat se o druhé (Helus, 2015).

- **Zkušeností**

Mladí rodiče nemají dostatek zkušeností, nedokážou si představit, co obnáší starost o dítě. Často se k němu chovají jako sobě rovnocennému, a tím si neuvědomují, že dítěti mohou uškodit (Helus, 2015).

- **Citů**

Dítěti by se mělo dopřát optimálního prostředí plného klidné atmosféry a pohody. Bohužel někteří rodiče díky své mladistvosti nejsou dostatečně citově vyrovnaní, a tak dítěti nemohou dopřát vhodné prostředí pro jeho rozvoj (Helus, 2015).

- **Sociální a ekonomické**

Většinou mladí rodiče nemají dostatek materiálního a finančního zajištění. Někteří mohou stále bydlet u svých rodičů, kde nemusejí mít vhodné prostředí pro výchovu dítěte (Helus, 2015).

- **Přetížená rodina**

Rodiče jsou dostatečně vyzrálí k výchově potomka. Nechybí jim ani zájem o výchovu a péči a na život s dětmi se těší. Rodiče bývají nadprůměrně vzdělaní. Skalním problémem je přetíženost matky nebo otce, či dokonce obou rodičů. Dítě tak v rodině strádá, nejsou uspokojeny jeho základní potřeby. Někteří rodiče jsou zátěži více odolní a jiní naopak nejsou. To v nich vyvolává značnou frustraci, podléhají pocitu, že se zhroutí. Cítí se vyčerpaně, zoufale, neví si rady a jsou si plně vědomi, že se jejich emoční zatíženost odráží na dítěti a jeho psychice. Existuje mnoho zdrojů, z kterých pramení ona přetíženost. Přetíženost se může odrážet v konfliktech přímo v rodině, mezi rodiči a dítětem, mezi příbuznými, sousedy a v zaměstnání. Další možnost, kdy mohou být rodiče přetížení, nastává s příchodem nového potomka. Rodiče mají obavy, že nezvládnou starat se o více dětí, o povinnosti s tím spojené, že děti nedostanou vše, co potřebují, a tím budou strádat. Přetíženost nacházejí i ve starostech způsobených nemocí v rodině nebo také citovým strádáním způsobeným rozvodem, úmrtím člena rodiny, po stěhování apod. Rodiče mohou pociťovat přetížení v náročné životní situaci, jako jsou problémy v oblasti ekonomické a kariérní (Helus, 2015).

- **Ambiciózní rodina**

Stejně jako u předchozí rodiny nevidíme hned na první pohled jednoznačné problémy. Rodina poskytuje dítěti dobré podmínky pro úspěšný rozvoj. Největším problémem, kterému rodina čelí, je nadměrná potřeba spojená s vlastním uplatněním, kariérním vzestupem a seberealizací. To vše obětuje na úkor svého dítěte. Rodina si tyto zásadní problémy neuvědomuje. Své hodnoty má založené na kariéře, materiálním standardu

(luxusní auto, velký rodinný dům, luxusní oblečení, vybavení všeho druhu nejvyšší kvality), úspěšném studiu a úspěších ve sportu. Rodiče jsou přesvědčeni, že dítěti dávají vše, co si přeje, a nenapadá je, že by mohlo strádat v jiných vrstvách potřeb, jako jsou potřeby citové (láska, soucítění), potřeba jistoty a stability, potřeba vzájemné oddanosti. Přestože dítě dostává vše, co by se na první pohled mohlo líbit ostatním dětem, jeho potřeby nejsou naplněny. Děti pocházející z této rodiny bývají často neuspokojené a nedokážou vysvětlit proč a co jim vlastně chybí (Helus, 2015).

- **Perfekcionistická rodina**

Prioritou rodičů v perfekcionistické rodině je, aby dítě podávalo co nejlepší výkony, dosahovalo nejlepších výsledků a bylo lepší než druzí. Tyto nároky, které rodina od dítěte požaduje, jsou v rozporu s jeho:

- schopnostmi - od dítěte je vyžadováno více, než je v jeho silách,
- zájmy - od dítěte je vyžadováno něco, k čemu netáhne a nemá rádo,
- vnějšími možnostmi - k tomu, aby dítě mělo vynikající výsledky, potřebuje čas, klid a studijní materiál atd.

Dítě upadá do permanentní zátěže a má pocit, že musí dostáhnout výsledků, které jsou od něho očekávány. Dítě pociťuje vyčerpanost a úzkost, že selže a neobstojí. Selhání je považováno za katastrofu. Díky tlakům, které jsou na dítě vyvíjeny, dochází k narušení vztahů v rodině, ztrátě sebedůvěry, jistoty a citového zázemí (Helus, 2015).

- **Autoritářská rodina**

Typické pro tuto rodinu je neustálé zakazování a příkazování. Rodiče přecházejí od příkazu rovnou k trestům, ať už psychickým (zesměšňování, ponižování, odmítání lásky, zavrhování), nebo fyzickým (bití). Rodiče své chování omlouvají argumenty, že tresty jsou dítěti prospěšné a že je za ně vděčné. Dítě obvykle za tělesný trest poděkuje nebo o něj poprosí (Helus, 2015).

Rodina nebere v potaz potřeby dítěte, jako je se samostatně vyjadřovat a být zodpovědný za svá rozhodnutí. Názory a zájmy dítěte nejsou rodinou akceptovány a u dítěte dochází k frustraci seberealizačních potřeb. Dítě se stává apatické, asociální, dochází u něho k záchvatům vzteku a agresivnímu chování, zavrhuje každou osobu, z které cítí autoritu, byť působí zcela adekvátně (Helus, 2015).

- **Rozmazlující (protekcionistická rodina)**

Za rozmazlující rodinu bývá označována rodina, která se snaží dítěti ve všem vyhovět a jednat podle jeho přání. Existují tři základní formy rodinného protekcionismu (Helus, 2015):

1. **Protekcionismus útočný, ofenzivní**

Rodiče brání své dítě v každém případě, kde je mu podle jeho slov ukřivděno. To je všude, kde se dítěti nedaří v jeho prospěch. Rodiče mají za to, že si na jeho dítě lidi „zasedlí“.

2. **Protekcionismus soucítící**

Tato forma protekcionismu je pravým opakem protekcionismu útočného. Rodiče nevystupují útočně, nýbrž zaujímají postoj trpícího. Cítí se ukřivdění a ublížení okolím.

3. **Protekcionismus služebný**

Rodiče jsou v tomto případě sloužícími, dítěti se snaží ve všem vyhovět a usnadnit mu ke všemu cestu. Z dítěte vyrůstá diktátor a dochází k tzn. pedagogické inverzi, dítě diktuje, rodiče poslouchají.

- **Rodina nadměrně liberální a improvizující**

Dětem se v této rodině nedostává řádu. Rodiče nemají stanovená jasná pravidla a cíle výchovy. Obhajují se tím, že dětem dávají dostatečný prostor pro samostatné rozhodování, které považují za pozitivní. Rodiče si neuvědomují, že děti mívají mnoho volného času a neví si rady, jak s ním naložit (Helus, 2015).

- **Odkládající rodina**

Za odkládající rodinu bývá označována rodina ambiciózní, přetížená nebo mladší. Rodiče vyhledávají pomoc všude, kde to je jen možné. Dítě svěrují do rukou cizím osobám (tetám, přátelům známým, chůvám). V nejlepším případě je dítě svěřeno prarodičům. Dítě si nedokáže vytvořit vztah ke svým věcem, k domovu, k druhým lidem, povinnostem apod. (Helus, 2015).

1. 4 Funkce rodiny

Jedním z hlavních úkolů rodiny je plnění základních funkcí pro zdravý vývoj dítěte. Pokud rodina neplní funkce a dítěti neposkytuje základní potřeby, tedy potřeby biologické (teplo, potrava, ochrana před nebezpečím atd.) a psychické, u dítěte dochází k psychické deprivaci (Matějček, 1992). „Psychická deprivace je psychický stav vzniklý následkem takových životních situací, kdy subjektu není dána příležitost uspokojovat některé základní psychické potřeby v dostačující míře a po dosti dlouhou dobu“ (Matějček, 1992, s. 115).

Model psychických potřeb dle Matějčka (2005):

1. **Potřeba určitého množství, proměnlivosti a kvality vnějších podnětů.**

Dítě by mělo dostávat podněty v určitém množství a kvalitě. Nemělo by jich být příliš mnoho, ale ani málo. Měly by být proměnlivé, ne moc silné, ani slabé. Po uspokojení této potřeby se dětský organismus naladí na určitou úroveň aktivity.

2. **Potřeba určité stálosti, řádu a smyslu v podnětech.**

Dítě potřebuje určitý smysl, řád, posloupnost ve věcech a vztazích, aby se něčemu mohlo naučit. Je to podmínka pro utváření poznatků a zkušeností z podnětů, které dítě získává.

3. **Potřeba prvotních emocionálních a sociálních vztahů.**

Dítě ve svém životě potřebuje „své“ lidi, tj. matku a další prvotní osoby, kterými je primárně obklopeno. Po uspokojení této potřeby dítě získává pocit jistoty.

4. **Potřeba společenského uplatnění a společenské hodnoty.**

Dítě si uvědomuje své vlastní já, vlastní identitu. Potřebuje nabýt pocitu, že se na své blízké může spolehnout, že k nim patří, že je pro rodinu významnou hodnotou. Podle toho, jak se rodina o dítě zajímá a projevuje mu náklonnost a důvěru, se v dítěti buduje silnější sebevědomí a sebedůvěra. Je-li to naopak, sebevědomí a sebedůvěra dítěte je výrazně slabší.

5. **Potřeba otevřené budoucnosti nebo životní perspektivity.**

Potřeba lidská neboli existenciální. Dítě potřebuje vědět, že se s ním v životě počítá, že má „otevřené dveře“ a že se pořád může na něco těšit.

Základní funkce, které by rodina měla dítěti zajistit:

Mezi základní funkce patří funkce **ekonomicko-zabezpečovací**, pokud rodina neplní ekonomicko-zabezpečovací funkci, důvody hledáme u rodičů, kteří se o děti nechtějí nebo nemohou postarat, nezapojí se do pracovního procesu a nemají tak dostatek prostředků k životu (Dunovský, 1986).

Další funkcí je funkce **biologicko-reprodukční**. Existuje více důvodů, proč tato funkce někdy není naplněna. Jedním z důvodů je narození dítěte s nějakým handicapem. Dalšími důvody mohou být narození dítěte do nepříznivých podmínek nebo narození dítěte rodičům, kteří nejsou schopni se o něj postarat ze zdravotních důvodů. Biologicko-reprodukční funkce úzce souvisí s funkcí ekonomicko-zabezpečovací (Dunovský, 1986).

Funkce emocionální je další funkcí, kterou by rodina měla plnit. Důvodem poruchy této funkce je nepřipravenost, nezralost a nezodpovědnost mladých lidí k životu, tedy i k dítěti. Emocionální porucha je zdrojem většiny rodinných poruch. Dítě je svědkem rozpadů vztahů a rozvodu rodičů, trpí nedostatečným zájmem, odmítáním, v nejhorších případech týráním a zneužíváním. Dítěti se nedostává klidné rodinné atmosféry, citově strádá, nemá pocit bezpečí a jistoty (Dunovský, 1986).

A nakonec **funkce výchovná**, která je ve vztahu k dítěti nejdůležitější funkcí. Porucha nastává tehdy, kdy se rodiče o dítě nemohou postarat, nedovedou se postarat, anebo se starat nechtějí (Dunovský, 1986).

Tabulka 1: Příčiny selhávání rodičovské výchovy.

Důvod	Příčina	Zájem o dítě
Rodiče se o dítě nemohou postarat.	Úmrtí, nemoc, rozpad rodiny (vysoký počet dětí, nízké příjmy), nezaměstnanost.	Rodina jeví zájem o dítě.
Rodiče se nedovedou o dítě postarat.	Nezralost a neschopnost jedinců.	Rodina jeví i nejeví o dítě zájem.
Rodiče se o dítě starat nechtějí.	Psychické problémy jedince, disharmonie osobnosti.	Rodina nejeví zájem o dítě.

Zdroj: (Dunovský, 1986)

Rodina, zvláště matka, její péče a citový vztah k dítěti prokazuje klíčový význam pro psychický vývoj osobnosti (Čáp, 1996). Rodina podle Čápa dítěti zajišťuje:

- osobní vztahy s členy rodiny,
- kontrolu chování a jednání členů rodiny, dodržování společenských norem, zmenšuje tlak společnosti na jedince, pomáhá odolávat nepříznivým vlivům,
- ochranu a pomoc v situacích běžných i mimořádných (v nemocnici, při živelných katastrofách, v ekonomické tísní apod.),
- funkci ekonomickou,
- reprodukci člověka - biologicky, sociálně a kulturně.

Na závěr bych zmínila deset základních funkcí rodiny podle Heluse (2015):

1. „Rodina uspokojuje základní, primární potřeby dítěte v raných stádiích jeho života.“

Uspokojování biologických a psychických potřeb (jídlo, spánek, pití, pohyb, bezpečí, láska, pravidelný životní rytmus).

2. „Rodina uspokojuje velice závažnou potřebu organické přináležitosti dítěte.“

Dítě potřebuje jistotu domova; láskyplných rodičů; pocit, že někam patří.

- 3. „Rodina skýtá dítěti již od nejútlejšího věku akční prostor, tzn. prostor pro jeho aktivní projev, činnou seberealizaci, součinnosti s druhými.“**

Dítěti se utváří osa „já jsem a jednám“, skrze své jednání se dokáže sblížit s lidmi a navzájem tak obohacuje život sobě i ostatním.

- 4. „Rodina pozvolna uvádí dítě do vztahu k věcem rodinného vybavení.“**

Dítě získává povědomí o zařízení v domácnosti, nástrojích a cenných předmětech. Rodina dítě učí, aby k těmto předmětům přistupovalo s opatrností, snaží se mu vysvětlit jejich hodnotu a význam, proč jsou pro členy rodiny tak důležité. Dítě dokáže rozlišit věci vlastní a věci společné. Vytváří se mu důležitá osa „já mám“, resp. „my máme“.

- 5. „Rodina výrazně určuje prvopočáteční prožitek sebe sama jako chlapce/dívky.“**

Dítě získává vzory od matky, otce a zkušenosti od sourozenců.

- 6. „Rodina skýtá dítěti bezprostředně působící vzory a příklady.“**

Na základě zkušeností, které rodina dítěti předává, se dokáže vcítit do různých situací. Dítě má možnost učit se chápat druhého člověka, vidět v něm osobnost a samo touží být jedním z nich.

- 7. „Rodina v dítěti zakládá, upevňuje a dále rozvíjí vědomí povinnosti, zodpovědnosti, ohleduplnosti a úcty jako něčeho samozřejmého.“**

Dítě zapojují do každodenních běžných činností, jako jsou práce, zábava a povinnosti.

- 8. „Rodina otevírá dítěti příležitost vejít do mezigeneračních vztahů a tím hlouběji proniknout do chápání lidí různého věku, různého založení, různého postavení.“**

Dítěti dáváme příležitost trávit čas s prarodiči a rodinnými příbuznými.

- 9. „Prostřednictvím rodičů, prarodičů, starších sourozenců, příbuzných a přátel rodina navozuje v dítěti představu o širším okolí, o společnosti a světu.“**

Dítěti umožňujeme pohled do širšího okolí spojený s profesemi, občanskými povinnostmi, ale také problémy, kterým se dítě postupem času naučí čelit.

- 10. „Rodina je dětem a dospělým prostředím, kde se mohou svěřit, očekávat moudré, trpělivé a vnímavé vyslechnutí, radu a pomoc; je útočištěm v situacích životní bezradnosti.“**

Dítě zažívá pocit nejistoty, neúspěchu a obav. Potřebuje nabyt pocitu, že domov je jeho pravým zázemím, kde se jeho problémy díky přístupu a pochopení rodičů lépe překonávají.

1. 5 Význam rodiny pro psychický vývoj předškolního dítěte

V životě se člověk může připravit na jakoukoliv profesi, na povolání rodiče nikoliv. Na to neexistují žádné příručky ani instituce, kde by se budoucí rodiče mohli připravit. Nikdo nikoho nenaučí, co je správná výchova. Jednoznačné je, že rodiče poskytují dítěti nejvýznamnější výchovné prostředí (Informatorium 3-8, 2012).

Rodina je jednou z hlavních podmínek šťastného dětství. Rodiče ovlivňují dítě dlouhodobě, všestranně a trvale. Aby rodiče vytvářeli pozitivní vztah k dítěti, musejí s nimi trávit co nejvíce času a společně vykonávat různorodé aktivity, hlavně ty, které všechny pozitivně naplňují a baví (Informatorium 3-8, 2012).

Děti se v rodině učí základním pravidlům - v kolik se chodí spát, kdy je čas na hraní, kdy se jí apod. Rodina vytváří dítěti pravidla, které společně dodržují. Kde nejsou nastavená pravidla, tam dítě spíše trpí (Informatorium 3-8, 2012).

Rodiče pro dítě představují ideál, kterému se chce ve všech směrech bezpodmínečně podobat. Dítě si od rodičů osvojuje jejich chování, jednání, postoje, hodnoty apod. Rodiče jsou pro dítě autoritou, kterou akceptuje bez jakýchkoliv pochyb. Je přesvědčeno, že rodiče jsou všemocní a bezchybní, a plně jim důvěřuje. Jejich představa se mění s přibývajícím věkem a zkušenostmi. Každé dítě si přeje být jako jeho rodič a rádo si na něho zahraje. Tuto roli si může odžít skrze prožitkovou hru „na někoho“. Dítě si tak zkouší a učí se rodičovské role. Tím přijímá určitá pravidla a normy chování spojené s danou rolí a činnostmi (Vágnerová, 2000).

2 VÝCHOVA

2.1 Vymezení pojmu výchova

Výchova je komplikovaný jev, který ovlivňuje velké množství činitelů vzájemných souvislostí. Je to proces vzájemného působení na osobnost, který si klade za cíl pozitivní změny v jejím vývoji (Gillernová in Gillernová & Mertin, 2015).

Vztahy dospělých a dětí mají interaktivní charakter, navzájem se ovlivňují. Dítě od rodičů potřebuje projevy lásky, porozumění, bezpodmínečné přijetí, ale i hranice, které jsou pro jeho vývoj důležité. Právě jedním z činitelů projevujících se na vývoji dítěte je výchova v rodině (Gillernová in Gillernová & Mertin, 2015).

Pelikán (1995) uvádí několik základních typických výchovných rysů:

1. Výchova jako cílevědomé, záměrné působení na osobnost dítěte.
2. Smyslem výchovy je vést dítě k tomu, aby se „otevíralo“ světu a přijímalo podněty, které z něho přicházejí. Dítě by si v něm mělo ujasnit své vlastní místo.
3. Z důvodu rozporuplnosti a konfliktnosti světa nemůže být jiná ani výchova. Neměli bychom před dětmi tento svět skrývat a řešit problémy za jejich zády, nýbrž před nimi. Měly by se naučit, s ohledem na svůj věk a chápání, problémy pochopit a reagovat na ně. Pokud rodiče dětem stále „umetají cestu“ a děti se s překážkami setkají později, jsou psychicky vykořeleny z důvodu neschopnosti řešit nějaký problém.
4. Jedním ze základních prvků výchovy je rozhodovací proces, kterým dítě musí neustále procházet. Mělo by se naučit na problém reagovat a následně ho řešit a nést za svá rozhodnutí zodpovědnost.
5. V procesu výchovy jde o upevnění autenticity člověka. Výchova není chápána jako manipulace jedince, ale jako možnost vytvoření prostoru pro individuální rozvoj osobnosti.
6. Výchova umožňuje dítěti vytvářet pevné představy o smyslu života, hodnotách, mravních zásadách.
7. Dítě není pouze objektem výchovy, ale i subjektem. Podílí se na formování své osobnosti a sebepoznání.

8. Cílem výchovy je respektování svobody člověka. Vychovatel by měl být empatický, tolerantní a měl by chápat jednání ostatních.

2. 2 Způsob výchovy

Způsob výchovy je jedna z podmínek, která ovlivňuje vývoj dítěte, jeho rozvoj, anebo naopak může jeho vývoj narušit či zbrzdit. Jedná se o celkovou interakci mezi dospělým a dítětem, při které se využívá různých výchovných prostředků a metod, jako je kladení požadavků a jejich kontrola při plnění, pochvaly, napomínání, odměny a tresty, vysvětlování apod. Ne vždy může být užívání stejného výchovného prostředku účinné, někdy bohužel vede k pravému opaku. Způsob výchovy ovlivňují tři skupiny podmínek, které jsou ve vzájemné interakci (Čáp, 1996):

1. Vlastnosti a zkušenosti vychovávajícího.
2. Vlastnosti a zkušenosti vychovávaných dětí, jejich chování a působení k vychovávající osobě.
3. Společenské, historické, ekonomické a kulturní podmínky, spolu s výchovnými tradicemi země, rodiny, doby, školy apod.

Podle Matějčka (2007) výchovu ovlivňuje několik řad činitelů. Důležitou roli hraje **osobnost vychovatele**. Měli bychom znát jeho minulost, především jeho dětství. To nám pomůže pochopit chování některých nevychovaných dětí. Velký vliv na výchově hraje aktuální **rozpoložení vychovatele**, jeho nálada a celkový duševní stav. Jinak se chováme, máme-li dobrou náladu, a jinak, když nám není zrovna nejlépe, co se týká psychické, ale i fyzické stránky. Jednání vychovávajícího může ovlivnit i **společenská situace**, ve které se právě nachází. Dospělý se ke svým dětem chová jiným způsobem doma a jiným způsobem ve společnosti.

Nejdůležitějším, již zmiňovaným činitelem výchovných postojů, vychovatelského chování je **celá osobnost vychovávajícího**. Dítě vychovává celým svým „já“, ke kterému patří jak jeho pozitivní, silné stránky, tak jeho negativní a slabé stránky. Dítě přichází na svět do připraveného prostředí, jež je obklopeno materiálními věcmi a ve kterém na něj čekají rodiče, popř. sourozenci a jiní členové rodiny. Rodiče vycházejí z vlastních zkušeností z dětství, ze vztahu k rodičům, vzpomínek na školu, na první lásku i ze vztahů k druhým lidem. Rodičům se vytvářejí postoje k výchovným metodám již před tím, než se

stanou vychovateli. Ze svých zkušeností vědí, co na ně kdysi „platilo“, z čeho měli největší strach, co je ponižovalo a co naopak povzbuzovalo a dělalo jim radost. Rodiče se snaží tyto praktiky využívat i ve své výchově, nebo se jim naopak snaží vyhnout. Očekávají, že se dítě bude chovat podobně jako oni. To ovšem nemusí být pravdou, protože každé dítě je jedinečná osobnost a má jiný temperament (Matějček, 2007).

Úroveň inteligence a obecného nadání je dalším činitelem podílejícím se na výchovném postoji. Jde o to, jak rodič přistupuje k dítěti, které se něčím provinilo, a jak dokáže zhodnotit různé výchovné situace. S inteligencí souvisí do jisté míry i vzdělání a to, jaké čteme knihy, jak přistupujeme k sobě i druhým lidem, jaké hodnoty jsme si v životě nastavili. S těmito hodnotami souvisí schopnost citového prožívání (Matějček, 2007).

Další významný činitel je **samo dítě**. Jak jsem již několikrát uvedla, každé dítě je jedinečné a potřebuje jiný přístup rodičů. To, co platí na jedno dítě, nemusí platit na ostatní (Matějček, 2007).

Posledním činitelem označujeme **životní filozofii**. Každý rodič má nějaká očekávání, předsevzetí, zásady, ideály a jiné hodnoty, které by rád předal svému dítěti. Životní filozofie spojuje vychovatelské poslání s celým životem (Matějček, 2007).

Způsob výchovy ovlivňuje zkušenost dospělého s výchovou, kterou byl sám vychováván jako dítě; výchovou, na kterou byl zvyklý. Vychovávající se může vydat dvěma směry, kterými výchovu dál povede. Buď navázat na stejný styl a způsob výchovy, na který byl v dětství zvyklý (s tímto stylem souhlasí a je mu nakloněný), anebo se oprostit od stylu, který v mládí považoval za negativní model, a tím se vyvarovat chyb a vychovávat své dítě jiným způsobem (Čáp, 1996).

Způsob výchovy bývá v rodině většinou stabilní, nicméně se řídí podle měnící se situace v rodině. Dochází ke změnám ekonomickým a bytovým, zralosti rodičů a jejich vztahů. To vše se může projevit v chování dítěte (Čáp, 1996).

Děti svojí reakcí na požadavky a chování dospělého ovlivňují další chování rodičů či vychovávajícího. Nejsou tedy pasivními objekty ve výchově. Dítě dává rodičům zpětnou vazbu, co se povedlo, co naopak ne, co se „vymklo“ prvotnímu zamýšlenému cíli. Rodič se rozhoduje, zda bude pokračovat stejným stylem výchovy, nebo se pokusí hledat jiný způsob, postupy, metody a prostředky. Bohužel takto zmiňovaná sociální interakce mezi

rodičem a dítětem v mnoha případech nefunguje. Rodič přijme reakci dítěte buď jako uspokojivou, nebo neuspokojivou, která může být doprovázená i zklamáním či frustrací. Reaguje na situaci navyklym způsobem a stále používá nevhodnou formu výchovy, která může zkomplikovat vývoj dítěte (Čáp, 1996).

Ve výzkumech věnovaných interakci a komunikaci dospělých s dětmi bylo zjištěno, že děti svým chováním nabádají vychovávajícího k určitému způsobu chování. Příkladem je dítě, které je navyklé na nějaký styl výchovy. Bude očekávat, že všichni dospělí vychovávají stejným stylem, a tak se dítě automaticky chová podle nějakého způsobu. Např.: Dítě je zvyklé na autokratický styl výchovy předpokládá, že dospělý se bude chovat stejně a tím pádem se chová jeho navyklym způsobem, kterým se brání proti člověku s autokratickým stylem výchovy. Jeho chování se může projevat zakřiknutím, negací, provokativně apod. (Čáp, 1996).

Způsob výchovy neboli způsob výchovného působení dospělých na děti nám ukazuje to, co je ve výchově důležité, co ovlivňuje výběr prostředků a postupů. Podstatné ve výchově jsou emoční vztah k dítěti a jeho způsob vedení. Způsobem výchovy označujeme způsob výchovného působení (Čáp, 1996).

Různé formy způsobu výchovy odlišují podstatně různé formy výchovného působení různých dospělých. Vysvětlují odlišné reakce dětí na různé dospělé, vysvětlují i odlišné účinky téhož výchovného postupu, prostředku či metody, když jich užívají různí dospělí, a to ve vztahu k různým dětem, podle toho, na jaký způsob výchovy jsou různé děti navyklé (Čáp, 1996, s. 136).

2.3 Výchovné styly

Před narozením dítěte obvykle nemají rodiče stanovený jasný styl výchovy. Ten se dostavuje nejpozději v období vzdoru. Rodiče mají různé představy a domněnky, co je správná výchova a jak dítě vychovávat. Realita může být úplně jiná, než si rodiče představují. Nesmí zapomenout, že každý z nich má svoji rodinnou historii a své vlastní představy, které musejí společně sladit na individualitu dítěte. Další věc, kterou je potřeba zmínit, je, že každé dítě je jedinečné a na každé platí jiný styl výchovných metod (Jungwirthová, 2009).

Existuje mnoho stylů výchovy. Nejdříve bych uvedla typologii tří nejtradičnějších stylů výchovy podle K. Lewina (z roku 1939):

- **Autokratický styl**

Styl charakteristický zákazy, rozkazy, přísnými tresty. Rodiče nerespektují přání a potřeby dítěte, nebo je respektují v malé míře. Neposkytují dítěti prostor pro samostatnost (Gillernová & Mertin, 2015).

V rodině převládají křik a fyzické tresty, někdy k nim však nemusí dojít, pouze jimi rodiči vyhrožují. Tento styl výchovy naučí děti (je-li jich v rodině více) spolupracovat a zažívat moc a sílu skupiny. Na druhou stranu zde děti tíhnou k nezodpovědnosti ve chvíli, kdy autorita není na obzoru (Jungwirthová, 2009).

Díky přísnosti, která ve výchově panuje, se dítě orientuje na to, aby se řídilo zákazy. Dítě se ze strachu snaží vyhýbat trestům, neriskuje a přijímá názory autorit. U dítěte se vytváří syndrom „hodného dítěte“ a omezuje se jeho aktivita. Pokud dítě vstoupí do společnosti svých vrstevníků a je zde schvalováno to, co dítě má běžně ve své rodině zakázáno a je za to trestáno, dítě se i přesto chová zakázaným způsobem, zvyšuje se jeho aktivita, i když ví, že je za to rodiči normálně trestáno (Gillernová & Mertin, 2015).

- **Integrační styl**

Styl založený na porozumění a podpoře dítěte. Dítě dostává více prostoru pro samostatnost a rozhodování. Rodiče podporují jeho iniciativu, dopřávají mu více námětů a podnětů k samostatnému rozvoji. Rodiče jsou otevřeni společným rozhovorům a debatám s dítětem. Udělují méně příkazů a zákazů. Nepodporují fyzické tresty (Gillernová & Mertin, 2015).

Pokud se dítěti poskytuje dostatečná podpora a pochvala, dítě se orientuje na příkazy a odměny za jejich plnění. Neomezuje se aktivita dítěte. Dítě má dobré chování a vyjadřování, osvojuje si sociokulturní dovednosti. Je oblíbené u svých vrstevníků. U dítěte vzniká syndrom „milého (sociálně) obratného“ (Čáp, 1996).

- **Liberální styl**

Může být důsledkem časové absence rodiny, nebo také nezájmu o dítě. Typickými znaky tohoto výchovného stylu je, že rodiče na své děti nekladou požadavky a nekontrolují jejich plnění. Děti nemají stanovené žádné meze a hranice (Gillernová & Mertin, 2015). Liberální výchova je kombinací nedostatku podpory i přísnosti (Čáp, 1996).

Takto vymezené styly jsou zjednodušené a nepopisují výrazněji emoční vztah k dítěti. K přesnějšímu uvedení způsobu výchovy nám v současné době slouží dimenzionální model, který se rozděluje na dvě dimenze (Gillernová & Mertin, 2015):

- Dimenze emočního vztahu,
- Dimenze řízení.

U nás se problematikou výchovy zabýval J. Čáp, který vytvořil model devíti polí způsobu výchovy. (více v příloze č. 3)

„Emoční vztah k dítěti souvisí s úctou k osobnosti, obecněji s hodnocením člověka, osobnosti: s optimistickým nebo naopak pesimistickým pohledem na osobnost a jejím hodnocením“ (Čáp, 1996, s. 161).

- **Emoční vztah kladný (případně extrémně kladný)**

Je charakteristický převážně kladnou převažující složkou rodičů k dítěti. Rodiče dítě oceňují, podporují ho, oceňují jeho úspěchy, dokážou se vcítit do jeho starostí (Gillernová & Mertin, 2015).

- **Emoční vztah střední**

Podobá se záporně-kladnému vztahu. Objevují se zde projevy kladné, tak projevy záporné. Dochází tu k nejednotnosti rodičů, kdy jeden z rodičů projevuje k dítěti kladný emoční vztah a druhý z rodičů projevuje vztah záporný, doprovázený odmítáním nebo sdělením informací nepochopitelných pro dítě převážně předškolního věku (Gillernová & Mertin, 2015). „Zlatíčko, to jsme si nedomluvili“, tento výrok může dítě zmást, protože neví, jestli je „zlatíčko“, či je-li problém s pravidly“ (Gillernová & Mertin, 2015, s. 187).

- **Emoční vztah záporný**

Pro tento vztah jsou typické záporné projevy. Dítěti se od rodičů nedostává emoční podpory a porozumění. Nedokáže racionálně pochopit citové vazby, musí je „cítit“ (Gillernová & Mertin, 2015).

Požadavky a volnost spadají do oblasti dimenze řízení. Rodiče kontrolují, zda a jak dítě plní své požadavky, které jsou od něho očekávány (Gillernová & Mertin, 2015).

- **Řízení silné**

Na dítě jsou vyvíjeny nároky a klade se na něho velké množství úkolů. Rodiče důsledně kontrolují jejich plnění.

- **Řízení střední**

Dítě dostává přiměřeně úkolů a dochází zde k následně přiměřené kontrole.

- **Řízení slabé**

Řízení charakteristické minimem nároků, rodiče nevyvíjí důslednější kontrolu.

- **Řízení rozporné**

Rodiče požadují od dítěte plnění velkého množství požadavků, které není následně kontrolováno.

Matějček (1992) se ve své knize zabýval především styly nesprávnými či problematickými. Rozděluje je do dvou skupin. První skupina nese znaménko minus a spadá sem lhostejnost k dítěti, zavrhování, zanedbávání apod. Druhá skupinu se označuje znaménkem plus a patří sem výchova rozmazlující, perfekcionistická, protekční apod.

Jednou z výchov, která spadá do skupiny se znaménkem minus, je **výchova zavrhujeví**. Projevuje se spíše skrytě. Rodina k dítěti chová negativní postoj i tehdy, kdy svou existencí připomíná jednomu nebo oběma rodičům nějaký jeho nezdár, zklamání, například dítě nechtěné, nebo nesplňující očekávání rodičů po stránce tělesné či duševní. Dítě je trestáno, ať už vědomě či nevědomě; omezováno; projevuje známky vzdoru a protestu (Matějček, 1992).

Další výchova v této skupině je **výchova zanedbávající**. Opět jde spíše o projevy skryté. Dochází k zanedbávání dítěte v rozsahu lehkého a výběrového (dítě je zanedbáváno pouze v některých vývojových potřebách) až po celkový rozsah zanedbávání. Přestože to dnes už není pravidlem, stále se setkáváme s výchovou zanedbávající v rodinách na nízké sociokulturní úrovni, v negramotných rodinách či přistěhovalců z jiné kultury. Děti nejsou rodiči přetěžovány, spíše o ně nejeví zájem a bývají často odkázány samy sobě. Děti nemají vhodný vzor rodičů (Matějček, 1992).

Do druhé skupiny se znaménkem plus řadíme **výchovu rozmazlující**. Rodiče na dítě nekladou žádné nároky, slouží mu, podřizují se mu, plní mu veškerá přání. Nezdravě na dítěti lpějí, jsou nadšeni vším, co dítě udělá. Snaží se za něj vyřešit jeho problémy. Přejí si, aby na nich dítě bylo stále závislé, mají strach, že se jim odcizí, bude samostatné a rodiče nebude potřebovat. Aby k tomuto nedošlo, nedovolují mu se osamostatnit a dělají vše za něho. Rodičovská autorita se dítěti vytrácí. Nedostává se mu ani pocit jistoty a sebedůvěry při náročných situacích. Cítí se ohroženo, má-li v dospělosti opustit láskyplnou náruč svých rodičů a vejít samo do světa (Matějček, 1992).

Další výchova spadající do této skupiny je **výchova příliš úzkostná a příliš protektivní**. I zde rodiče na dítěti nezdravě lpějí. Bojí se, aby si dítě neublížilo, a tak mu zakazují

činnosti, které se pro něho zdají být ohrožující, a tím omezují jeho aktivitu. Dítě se cítí permanentně frustrované a nenaplnuje své základní potřeby. Díky těmto omezením se u dítěte mohou projevat známky agresivity, nebo naopak pasivita a útlum (Matějček, 1992).

Pokud se rodiče snaží, aby dítě bylo ve všem nejlepší a dokonalé, mluvíme o **výchově s přepjatou snahou o dokonalost dítěte**. Rodiče jsou často zaslepení a prahnou po úspěchu dítěte (sami ho dříve nebyli schopni získat), neuvědomují si limity a možnosti svého dítěte. Zkrátka chtějí, aby dítě za ně vykonalo to, čeho oni nebyli schopni. Tím dochází ke značnému přetěžování dítěte (Matějček, 1992).

Podobný styl výchovy, kde rodičům záleží na dosažení určitých hodnot významných pro život, nazýváme **výchovou protekční**. Rodičům nejde o to, jakým způsobem dítě úspěchu dosáhne, ale záleží jim na jeho celkovém dosažení. Nestojí si za tím, aby jejich dítě bylo dokonalé, ale musí být na „místě“, kde ho rodiče chtějí mít. Ve všem mu pomáhají, řeší za něj problémy, „umetají“ mu cestu pro snadnější dosažení cíle. Demokratické rozhodování v této rodině je uskutečňováno pouze jednostranně, a to ze strany rodičů. Demokracii tento výchovný styl nepodporuje (Matějček, 1992).

2. 4 Výchovné prostředky

Výchovnými prostředky, které rodiče uplatňují ve výchově, jsou odměny a tresty. Odměny a tresty patří k nejstarším metodám výchovy (Střelec & Bakošová, 1997).

Odměnou rodič dává svému dítěti jakési znamení, že se mu vede dobře a je úspěšné. Jestliže rodiče reagují pozitivně na chování dítěte a dítě si to uvědomuje, bude svůj způsob chování praktikovat častěji. Dítě na základě pozitivních reakcí rodičů prohlubuje své naučené chování (Vaníčková, 2004).

Toto stejné tvrzení platí i u trestů. Pokud po určitém chování dochází pravidelně k nepříjemným zážitkům, dítě se bude snažit, aby se takovému chování pro příště vyvarovalo. Pedagogové uvádějí, že trest má tři hlavní funkce (Matějček, 2007):

1. napravit škodu (dítě uklidí to, co rozbilo),
2. zabránit opětovnému nesprávnému chování (vlivem špatnému zážitku se dítě chová jinak),

3. zbavit dítěte pocitu viny (Dítě cítí pocit odcizení, uvědomuje si své chyby a zažívá pocit viny. Z pohledu duševní hygieny, by měl být pocit viny co nejrychleji odstraněn.).

Trest by měl být nápomocen rodičům jako oprava chyb, kterých se dítě dopustilo. Slouží také k předcházení špatného chování a návykům. Děti se trestů bojí, a proto je velmi obvyklé, že jejich neúspěch je spojený se strachem ze trestu. Proto by ve výchově měly převažovat odměny nad tresty (Vaníčková, 2004).

Slyšíme-li o trestech, většinou se nám vybaví nějaký tělesný trest, například pohlavek, anebo domácí vězení (Matějček, 2007). Ale i nepříjemné citové prožitky, jako je lítost, zahanbení, výčitky svědomí (Střelec & Bakošová, 1997). Naopak pro odměnu je charakteristická hmotná věc v podobě bonbonů, panenky či auta (Matějček, 2007). A také radost, štěstí a uspokojení (Střelec & Bakošová, 1997). Pokud rodič dítěti udělí odměnu či trest, nemusí to tak být i pro dítě. Odměnou a trestem je pouze to, co tím dítě vnímá a co také přijímá (Matějček, 2007).

Trest je označován za nejproblematictější prostředek rodinné výchovy. Jeho užívání má určitou tradici, je časově nenáročné a má přímý efekt. Na druhé straně se neslučuje s právy dítěte, pro děti je signálem násilí, nevyřeší zrod problému a ukazuje bezmocnost rodičů. Děti jsou proti němu bezbranné (Střelec & Bakošová, 1997).

Pro udělení trestů mají rodiče mnoho důvodů. Nemusí se vždy jednat o výchovné důvody. Rodiče například trestají kvůli nezvládnutým emocím, osobním problémům, pohodlnosti, bezbrannosti, ale i proto, že trest je pro ně jakýsi zvyk (Kopřiva, 2008).

2. 5 Rady a doporučení

Ať je trest jakýkoliv, dítě vždy musí pochopit jeho smysl. V žádném případě není vhodné, aby se trest doplňoval ponižujícími slovy typu „ty jsi hloupý, ošklivý, zlý“ apod. Také není dobré, když dítě není nikdy trestáno, nejsou mu tak stanoveny hranice chování. Dítě se bude snažit provádět jednu špatnost za druhou, protože potřebuje znát limity pro své chování (Grizivatz, 2002).

Rodiče by nikdy neměli své dítě trestat za něco, za co nemůže (vrozená či získaná vada), naopak by měli hledat situace, ve kterých dítě dokáže obstát, nebo dokonce vyniknout. Na druhou stranu by neměli odměňovat, chválit a udělovat zásluhy za něco, co se stalo

pouhou náhodou, nebo díky jeho milému zevnějšku. Často se stává, že rodiče děti nepochopí nebo nechtějí pochopit a nespravedlivě je potrestají. Příkladem může být dítě, kterému nejde čtení. Rodiče ho obviňují za to, že je líné se učit, že to dělá „naschvál“ a často je hodnocené jako „hloupé“. V takové situaci by měl rodič snížit své nároky na dítě, vymezit dítěti čas na zábavu a učení, upravit mu pracovní místo, aby nebylo rušeno, a v neposlední řadě nabídnout co největší spolupráci a míru porozumění (Matějček, 2007).

Cílem trestů není dítě ponížit, ale pomoci mu pochopit, co udělalo špatně. Tresty, ale i odměny by měly být **smysluplné a přiměřené** dítěti a jeho věku. Malé dítě bude mít radost, jestliže ho odměníme u doktora bonbonem, pro školní dítě bonbon odměnou už nebude. Dále by odměny měly být pro dítě vždy **srozumitelné**. Dítě netrestáme za něco, co nechápe. Odměny a tresty by měly být **měnné**. Rodiče by se měli vyvarovat užívání neustále stejných výchovných prostředků. Jestliže rodiče užívají pořád stejných odměn a trestů, v dítěti „opadáva“ strach a v případě odměn nadšení. Rodiče by se měli dále vyvarovat nadměrným odměnám a trestům. Jejich škála odměn je na samém vrcholu, a tak dítě nemohou odměnit něčím, pokud už má vše a po ničem netouží. Místo toho, aby rodiče děti povzbuzovali odměnou, ochuzují je o radost z obyčejných věcí. Odměna přináší výchovnou hodnotu jen tehdy, pokud není dítěti vnucována a dítěti přináší příjemný pocit. Na druhé straně užívání silných trestů vede k apatii, pasivitě, vzdoru, pomstě apod. (Matějček, 2007).

Příliš časté tresty v dítěti vyvolávají chuť nahnat rodičům strach, lhát a touhu zatajovat své činy. Nespravedlivé trestání v dítěti vzbuzuje napětí. Pokud je trest spravedlivý, dítě dokáže uznat, že si ho zasloužilo (Grizivatz, 2002).

Důležité je, aby v odměnách a trestech byla jistá **důslednost**. Zde dochází ke dvěma situacím. První je rozpor mezi vychovateli. To, co jeden rodič dítěti dovolí, druhý zakáže a naopak. Druhá situace je ovlivněná aktuálním rozpoložením vychovatele. Rodič mění svá výchovná stanoviska podle nálady. To, co je dítěti jednou dovoleno, mu je podruhé zakázáno. Dítě upadá do rozpaků a neví, proč je za jednu a tu samou událost někdy odměněno a někdy trestáno (Matějček, 2007).

Rodiče rádi udělují nějakou práci za trest. Tento typ trestu má výchovný smysl jen tehdy, má-li dítě napravit škodu, kterou způsobilo. Rodiče by se měli ujistit, zda škoda byla

zaviněna nechtěně nebo ze zlého úmyslu. Rodiče mohou udělit dítěti práci, pokud dítě zanedbalo své povinnosti. Zde by se ale měli vyvarovat toho, aby ona činnost nebyla spojovaná pouze s negativními zážitky. Rodiče by neměli děti přetěžovat časově, ale i tělesně či duševně. Doporučuje se úkoly rozdělit do kratší časové osy. Děti tak neztrácejí vytrvalost a pozornost (Matějček, 2007).

Rodiče nemusejí odměňovat své děti pouze materiálními věcmi. Dítě mnohdy více ocení, pokud je rodiče pochválí, pohladí nebo je odmění tím, že si s nimi zahrají oblíbenou hru, zkrátka, když jim věnují čas. Ačkoliv to nemusí být na první pohled tak jasné, někdy je lepší, když rodič pronese pochvalu k někomu třetímu. Někdy se dostává většího účinku, než když rodiče sdělují chválu přímo do očí. Protikladem pochvaly jsou výčitky, kárání, posměšky a zahanbení. Někdy tyto negativní výchovné prostředky mohou být více zraňující než kdovíjaký fyzický trest. Posměšky a zahanbení by se raději vůbec neměly používat (Matějček, 2007). „Lepší rána do těla, než do duše“ (Matějček, 2007, s. 89).

Pokud rodiče přece jenom musejí dítě potrestat, trest by měl být vždy bezprostřední a neměl by se odkládat. Je běžné, že v rodině má jeden rodič postavení toho „zlého a přísného“, který trestá. Příkladem je matka, která vyhrožuje dítěti a slibuje mu celý den trest. Trest čeká na otce, který nebyl přítomen. Dítě pociťuje strach z trestu, který má přijít, a celý den je v nekomfortu. Otec se dostává do výchovatsky slabé pozice, protože má dítě potrestat za něco, čeho nebyl svědkem. Odkládání trestu, i přesto že nakonec trest může být odpuštěn, je pro dítě horší než okamžité potrestání (Matějček, 2007).

Rodiče by neměli trestat v afektu, jsou-li silně rozčilení. Bohužel neexistuje hranice, kde končí výchovná intervence a začíná krutost. Zde pomůže pouze zdravý lidský rozum a cit (Matějček, 2007).

Silným a mocným nástrojem ve výchově je efektivní komunikace. Efektivní komunikace pomáhá, jak správně uchopit výchovu dětí a bez problémů a konfliktů s nimi komunikovat. Nezbytnou podmínkou pro výchovu dětí není pouze láska, ale také vzájemný respekt (Kopřiva, 2008).

Respektovat děti znamená vědomě opustit mocenský, manipulativní přístup ve výchově a vzdělávání. To neznamená, že si pak děti budou dělat, co chtějí. Existují respektující, a přitom účinné způsoby, jak zprostředkovávat dětem tolik potřebné hranice chování. Jejich účinnost spočívá v tom, že budují morálku

opřenu o zvnitřněné hodnoty, podle nichž budou děti zvažovat své chování i tehdy, když na blízku nebude žádná kontrola (Kopřiva, 2008, s. 5).

Efektivní komunikace má šest hlavních principů (Kopřiva, 2008, s. 50):

1. „Popis, konstatování (vidím, slyším).“
2. „Informace, sdělení (je potřeba..., tohle děláme..., když...).“
3. „Vyjádření svých vlastních očekávání a potřeb (očekávám, že..., pomohlo by mi...).“
4. „Možnost volby (uděláš to tak...nebo...tak? Můžeš si vybrat).“
5. „Dvě slova (Jirko, boty!).“
6. „Prostor pro spoluúčast a aktivitu (Co s tím uděláme, co si o tom myslíš?).“

Neefektivní komunikaci se vyznačuje pokyny, obviňováním, vyhrožováním, nálepkováním, rozkazy, ironií, srovnáváním osob, citovým vydíráním apod. (Kopřiva, 2008).

Podle metody „FLIP IT“ úspěšná a účinná komunikace spočívá ve čtyřech krocích (Sperry, 2016):

1. pocity,
2. hranice,
3. dotazování,
4. nápověda.

Měli bychom se zaměřovat na emoce dětí a pomoci dítěti je popsat, nastavit důležité hranice, bez kterých by efektivní komunikace nemohla nastat, dotazovat se jich, jak by daný problém vyřešily, a v neposlední řadě jim napovědět, jak by daný problém mohli vyřešit (Sperry, 2016).

Při hledání internetových zdrojů týkajících se výchovy předškolních dětí jsem narazila na Nevýchovu. Nevýchova je určena rodičům, kteří nechtějí vychovávat děti autoritativně, ale ani liberálně. Jedná se o portál, který pomáhá rodičům řešit výchovné problémy. Děti se dostávají do procesu sebevýchovy, jedná se s nimi jako s partnery. Mají daná pravidla, která fungují velmi dobře.

Jestliže chceme, aby výchova plnila úkol takový, jaký má, měla by být stavěna na čtyřech základních pilířích. Těmi jsou: respekt, otevřená komunikace, vnitřní hranice, nápodoba (Nevýchova, n.d.).

Podle Nevýchovy (n.d.) je rodič stejně důležitý jako dítě. Rodič by se neměl dětem obětovat, ustupovat, neměl by si nechat „skákat po hlavě“. Ale také by neměl vyhrožovat, anebo nařizovat. Místo těchto úkonů by měl používat principy otevřené komunikace. Pokud rodiče začnou k dítěti přistupovat tak, že není součástí problému, ale součástí řešení, dítě začne spolupracovat, jinak reagovat a začne se v přítomnosti rodičů lépe cítit.

V Nevýchově (n.d.) se zakládá na otevřené komunikaci. Nepoužívají se manipulace ani nátlak, aby rodič tímto směrem dítě usměrnil. Rodič srozumitelně vyjadřuje svoje potřeby, naslouchá potřebám dítěte a společně hledá s dětmi řešení, při kterémkoliv problému. Stejně tak hranice nestanovuje pomocí zákazů, příkazů, trestů a dětského strachu. Snaží se o to, aby našel své vnitřní hranice. Vnitřní hranice se odlišují od klasických tím, že staví na potřebách konkrétního rodiče a konkrétního dítěte. Pro dítě jsou tak srozumitelné, bezpečné, nemusí se jich bát a dokáže je přijmout za své. A tak se rodič pro dítě stává přirozenou autoritou, již respektuje, protože chce, a ne proto, že musí.

2. 5. 1 Správný čas na výchovu

„Kdy mám začít vychovávat svého syna?“ – ptá se matka francouzského pedagoga. „Kolik je mu let?“ zeptá se. „Pět“ – odpoví matka. „Jděte rychle domů, ztratila jste pět nejcennějších let!“ – zvolal mocenským hlasem pedagog“ (Matějček, 2007, s. 7).

Je důležité vědět, co by rodiče neměli ve vývoji dětí promeškat. Stejně tak důležité je to, co by rodiče neměli nezdravě uspěchat. Všechno má svůj čas (Matějček, 2007). Na co bychom se tedy měli v určitém věku dítěte zaměřit?

- **Batolecí období**

Po kojeneckém období nastává období batolecí. To oficiálně začíná od prvního roku. Dítě si osvojuje nové dovednosti, a to hlavně první kroky a první slova. Ne všechny děti se vyvíjejí stejně, některé děti začínají chodit už v jedenácti měsících, jiné naopak až

v patnácti měsících. Některé děti mohou mít slovní zásobu už deseti slov, jiné se rozmluví až po delší době (Matějček, 2007).

Okolo 12-15 měsíců je vhodná doba učit dítě na nočník. Dítě má kolem 15 měsíců patřičně zralý nervový systém a dostatečně velkou kapacitu močového měchýře. Dítě si uvědomuje plnost močového měchýře a je schopné dát to svému okolí najevo. Při tomto důležitém momentu by rodiče měli mít v podvědomí několik zásad. Neměli by na dítě spěchat a vytvářet v něm napětí a působit paniku. Nočník by měl být pohodlný, neměl by být moc studený nebo nějak poničený. Celá situace by měla být pro dítě příjemná. Dítě by mělo vědět, co se od něho očekává. Chození na nočník by mělo být jednotné a důsledné, tzn. dítě by mělo chodit na jeden nočník, na jednom místě, nejlépe po každé se stejným členem rodiny. Na co by rodiče rozhodně neměli zapomenout, je odměna po vykonání potřeby ve formě pochvaly a ocenění. Dítě uspokojuje „své lidi“, dělá jim radost, a tím si buduje rodinnou identitu (Matějček, 2007).

Pro batolecí věk je velmi charakteristické období vzdoru. Toto období se objevuje kolem dvou let. Děti se často vztekají, vzdorují a rodiče si s nimi nevědí rady. U některých dětí vzdor přetrvává do tří let. Ve školním věku se vzdor objevuje jen vzácně. Období vzdoru ukazuje jakousi vývojovou záležitost, související se zráním dětské osobnosti. Nejedná se o poruchu ve vývoji, ani o pochybení ve výchově. Děti se nejčastěji vztekají, když něco chtějí a jejich přání není vyslyšeno. Velmi častým příkladem může být dítě, které si má uklidit hračky, obléct se a jít s matkou ven, jenomže dítěti se nechce. Rodiče by v takové situaci měli, pokud je to možné, konfliktům předejít, zkusit se v klidu dohodnout na nějakém řešení. Například upozornit dítě, že za chvíli je oběd a je potřeba uklidit hračky. Dítě dostane informaci a náležitý čas k tomu, aby se mohlo připravit. Rodiče by neměli dítěti dovolit vše, co chce. Stále platí pravidla, která se musejí dodržovat (Matějček, 2007).

I přesto, že situace může být pro rodiče někdy velice nepříjemná, je potřeba vědět, že nemá smysl dítě za jeho záchvaty vzdoru trestat. Přijatelnější variantou je nechat dítě v klidu o samotě, aby získalo čas na uklidnění. Je to vhodné, pokud rodič přijme tento fakt jako něco přirozeného, jelikož dítě je spíše obětí než tvůrce. Jak zmiňuje Matějček (2007), dítěti by se mělo dostat rodičovské přízně a umožnění nalezení cesty zpět do normálního stavu. Není na místě mu něco vyčítat, ale naopak ho udržovat v jistotě, že

takovéto situace budou společně překonávat. „Dítě nemá trpět pocitem viny za své „špatné“ chování, ale má přijmout představu, že je to chování zbytečné a u tak velkého dítěte už nedůstojné, kterého je nutné se zbavit“ (Matějček, 2007, s. 42).

- **Předškolní období**

Koncem třetího roku nastává významné období, kdy dochází k velkému vývojovému mezníku. Dítěti se zavírá pomyslná etapa časného dětství, kdy žilo v ochranné bublině „svých lidí“ a otevírají se mu dveře do nového světa plného vrstevníků, s kterými se naučí postupně spolupracovat. Úkolem rodičů je pomáhat dítěti se socializovat a pomoci mu vytvořit tak stabilní základnu ve vztahu k druhým lidem (Matějček, 2007).

Období vzdoru nahrazuje období konformity, tedy období, kdy si dítě přeje vypadat jako ostatní lidé a dělat to, co oni. Uvědomuje si, co se dělat má a co naopak ne. Co by rozhodně rodiče neměli promeškat, je vytváření **hygienických návyků** (čištění zubů, mytí rukou aj.). V tomto období je vhodné začít dítě učit náročnějším návykům, jako je neomezovat se v jídle, ale naopak se nepřejídat, zvláště u dětí, které mají sklony k obezitě. I rodiče by si měli nastavit určité hranice ve svých nárocích na dítě. Pokud by je rodiče porušili, v dítěti mohou vyvolat vzdor a odpor. Jestliže rodiče dítě cokoliv učí, měli by dbát na to, aby je to učili **správně**. Co se děti v tomto období naučí špatně, se pak velice náročně odstraňuje. Rodiče by neměli zapomenout ani na dobré **společenské návyky**. Umět pozdravit, poděkovat a poprosit je naprostý základ. Ke společenskému chování patří i správné chování u stolu, uklízení hraček a celkový pořádek ve věcech. Pokud si dítě neví rady a není schopné systematicky postupovat, nabídneme mu pomocnou ruku. Co je ale ze všeho nejdůležitější, je umět se obsloužit sám na toaletě. Na co by si rodiče měli dávat zajisté velký pozor, je mluvit slušně a bez vulgarismů. Dále by měli dbát na **výchovu k toleranci**. Například vysvětlit dětem postižení nějakého jiného dítěte jako přírodní jev. Dítě do budoucna nabývá schopnost přijímat postižené dítě takové, jaké je, a chovat se k němu rovnocenně. Rodiče musejí dítěti k tomuto postoji pomoci (Matějček, 2007).

Předškolní období trvá do šesti let a já bych ho na závěr ukončila opět Matějčkem (2007), který radí rodičům, aby dítě povzbuzovali v kreslení a v jiných tvořivých činnostech. Snažili se v dítěti probudit schopnost přijmout a dokončit úkol a dopřát mu alespoň deset minut na jeho vyhotovení.

Díky neskutečně rychlému pokroku dnešní doby se z rodin vytrácí četba knih, kterou nahrazují především televizory. Poslední radou od Matějčka (2007, s. 57) je, „nepromarnit příležitost k rodinnému čtení“. Výzkumy prokázaly, že děti z rodin, ve kterých se pravidelně čte, jsou lépe připravené na školu.

- **Školní období**

Školní období se rozděluje na tři kratší úseky – mladší, střední a starší. I přesto, že tato část bude věnována mladšímu školnímu období, vývojové hranice u dětí nejsou zcela určité, proto u některých dětí vývoj trvá tak dlouho, že se prolíná do všech třech fází (Matějček, 2007).

Dítě převážně v šesti letech opouští mateřskou školu a vstupuje do základní školy. Je to místo, které není určené pouze pro získávání vědomostí, škola je místem pro společenský život. Vstup do základní školy je dalším velkým krokem v životě. Rodiče by měli brát na vědomí, že ne všem dětem se ve škole bude dařit na jedničku, smířit se s tím a přistupovat k dítěti podle jeho individuality. Jestliže má problémy s učením, špatný prospěch, nedokáže se soustředit, často si na něj učitelé stěžují, rodiče by se měli poradit s odbornými pracovníky. Tím se mohou vyvarovat špatným výchovným prostředkům, jako jsou tresty, ale hlavně nepochopení. Dítěti velice záleží na tom, aby rodiče jevíli o něho a jeho školní záležitosti zájem (Matějček, 2007).

Jak by tedy měli rodiče ke školnímu dítěti přistupovat? Zde uvádím pár zmíněných rad od Matějčka (2007):

O školní povinnosti dítěte by měli projevovat zájem všichni členové rodiny, ale pracovat by s ním měl především ten nejtrpělivější člen. Rodiče by si měli uvědomit, že dítě na začátku školní docházky je schopné se soustředit 10 minut. Je tedy potřeba, aby učení bylo zajímavé a dítě neztrácelo pozornost. Učení by mělo probíhat v klidu a pohodě, ne moc dlouho a úkoly by se měly častěji střídát. Také se doporučuje, aby dítě nezachovávalo pouze jednu polohu (může stát, klečet). Je velice důležité vyloučit všechny rušivé elementy. Dítě nedokáže nereagovat na podněty, které jsou v danou chvíli nežádoucí. Doporučuje se dát stůl tak, aby dítě koukalo do zdi, a ne do svého pokoje. Pokud u dítěte sedí rodič, měl by sedět vedle něj, nikoliv naproti. Není vhodné, aby se dítě učilo například v kuchyni, kde je více rušivých podnětů najednou. Dítě by

mělo mít vyhrazený svůj prostor, kde se dělají jen úkoly a nic jiného. Vhodnou motivací je dítě povzbuzovat a chválit. Rodiče by neměli zapomínat, že dítě má i jiné aktivity a potřeby, než je škola. Proto je dobré se soustředit i na jiné činnosti dítěte (Matějček, 2007).

Mladší školní věk je vhodný pro nápravu poruch a nedostatků ve vývoji řeči. Tyto problémy se především týkají patlavosti neboli dyslálie, tzn. špatné výslovnosti nějaké hlásky. V češtině se jedná především o výslovnost „r“, „ř“ a sykavek. Existuje několik zásad, na které by se měli rodiče zaměřit. Měli by přijmout fakt, že řeči se dítě neučí, ale řeč se postupně vyvíjí. Rodiče by proto měli dítěti dopřát co nejlepší podmínky. Není vhodné dítě do mluvení nutit a nutit ho, aby po rodičích opakovalo. Naopak je vhodné vytvořit příjemnou atmosféru a nechat dítě se nenásilně projevovat. Doporučuje se využít různé povzbuzovací předměty, jako jsou knížky, obrázky, maňásci, loutky, zvířata apod. Pokud se dítě snaží komunikovat gestikulací a mimikou, je vhodné mu pomoci, vyjádřit se za „něho“ a přijít na to, co by mohl mít na srdci. Jestliže dítě nemluví, měli by se ho rodiče dotazovat a nečekat, až se samo bude ptát. Zde pozor na přetěžování a obtěžování dotazy. Pokud dítě mluví, je na místě, aby rodiče jeho řeč rozváděli. Dítě například řekne „čiči“ – my řekneme „ano, čiči“, „to je čičík, vid“ (Matějček, 2007).

Anglické děti mají se čtením a psáním mnohem větší těžkosti než naše děti. Musejí se prostě naučit zapaměti, jak se určitá slova píší, protože to, jak se vyslovují, jim moc nepomáhá. Mnohé slabiky v řeči stejně znějící se píší jinak a mnohé slabiky stejně psané se jinak čtou. Jestliže však anglické děti své anglické hlásky patlají nebo vyslovují nezřetelně, tak jim to za těchto okolností mnoho nevadí (Matějček, 2007, s. 69).

Závěr teoretické části bych ukončila poznatkem od (Grizivatz, 2002, s. 98):

Je mnoho otázek a mnoho odpovědí, neexistuje totiž jediný způsob a jediný model života. Jsou zde pouze odpovědi, které nacházíme díky tomu, s čím se sami ztotožňujeme a co považujeme v životě za důležité. Neexistuje proto ani dobrý, ani špatný způsob, jak být rodičem.

II PRAKTICKÁ ČÁST

3 CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

3.1 Cíl práce

Cílem bakalářské práce bylo nabídnout pohled na výchovu předškolních dětí v anglických rodinách v porovnání s českými výchovnými trendy. Dalším cílem bylo zmapovat vlastní roční zkušenost s výchovou v anglické rodině spolu s dalšími zkušenostmi ostatních českých au pair.

3.2 Výzkumné otázky

Jaký je rozdíl mezi českými odbornými názory na výchovu předškolních dětí a skutečností v anglických rodinách?

K jakému výchovnému stylu se obvykle přiklání výchova v anglické rodině?

Jaké jsou výhody anglické výchovy z pohledu au pair?

4 METODIKA VÝZKUMU

Pro výzkumné šetření byla použita metoda dotazníku. Pro naplnění cíle byl zvolen kvalitativní výzkum. Podle Hendla (1999) kvalitativní výzkum je takový výzkum, při němž se nevyužívá statických postupů nebo jiných kvantitativních procesů. Při kvalitativním výzkumu se využívá metoda pozorování, dotazníku, interview nebo vedení deníku. Získaná data by měla být bohatá a měla by popisovat případ dopodrobna.

Kvalitativní výzkum nepracuje s číselnou podobou. Jedná se o popis, který je podrobný a výstižný. Jeho výsledek nelze mechanicky shrnout, sčítat anebo zevšeobecnovat (Gavora, 2010).

Naproti tomu kvantitativní výzkum pracuje s čísly, zjišťuje množství a rozsah. Získané údaje se matematicky zpracovávají a výsledek lze vyjádřit procenty. Výhodou kvantitativního výzkumu je preciznost a jednoznačné sdělení (Gavora, 2010).

Kvantitativní výzkum se opírá o princip ověřování teorií, zjišťuje obecné názory a je důkladně zpracován. Nevýhodou kvantitativního výzkumu je špatné pochopení otázky, volba omezených možností. Další nevýhodou je to, že tento výzkum nedovoluje respondentovi dostat se do hloubky daného problému (Hendl, 1999).

4. 1 Dotazník

Pro sběr dat byla využita metoda dotazníku s otevřenými otázkami. „Otevřená otázka dává respondentovi dost velkou volnost u odpovědi. Otázka nasměruje respondenta na tázaný jev, neurčuje mu však alternativní odpovědi“ (Gavora, 2012, s. 126).

Respondenti měli možnost svobodně odpovídat bez jakéhokoliv omezení, nemuseli vybírat mezi žádnými možnostmi. Respondent měl k dispozici textové pole s možností dlouhých odpovědí, aby nebyl limitován počtem znaků.

Otevřené otázky slouží ke zkoumání osobitých odpovědí. Odpovědi nelze statisticky vyhodnotit. Mají možnost poznat zkoumaný problém do hloubky, poznat pocity respondenta a jeho náhled na daný problém.

V dotazníku jsem se zaměřila na otázky, které měly přiblížit anglickou výchovu – její pozitiva, negativa, povahu anglických dětí, vztahy mezi rodiči a dětmi, pozice au pair a zkušenosti z ročního či delšího pobytu.

4. 1. 1 Zpracování dotazníku a jeho respondenti

Dotazník jsem zpracovala pomocí formuláře Google. Zpracovaný dotazník jsem umístila na facebookové stránky do dvou skupin („Au-pairs IN...“ a „Aupair (cz/sk)“), které slouží výhradně pro au pair; ať už bývalé, současné nebo budoucí. V těchto facebookových skupinách si zájemce o pozici au pair může najít hostitelskou rodinu, sdílet zážitky, strasti nebo předávat zkušenosti a rady. I já, resp. já s přítelem, jsme v této skupině našli svou hostitelskou rodinu.

Dotazník obsahuje pouze otevřené otázky (kromě otázky zjišťující pohlaví respondenta) s možností dlouhých odpovědí. Na dotazník odpovědělo 48 respondentů. Převážná většina, tj. 45 respondentů, byly ženy. Pouze třemi respondenty byli muži. Úvodní otázky sloužily k bližšímu seznámení s respondenty. Cílem těchto otázek bylo zjistit, jak dlouho respondenti vykonávali pozici au pair, o kolik dětí se starali, o jak věkově staré děti se starali a jaká byla náplň jejich práce.

Převážná většina respondentů vykonávala pozici au pair 1 rok. Výjimečně se objevovala odpověď s vyšším počtem let. Respondenti se nejvíce starali v průměru o 2–4 děti v letech předškolního věku, tj. (2) 3–6 (7) let.

Nejčastěji zmiňovanými vykonávanými pracemi byly: ranní povinnosti - příprava snídaně, příprava dětí do školy, úklid po snídani, odvoz do školy, vyzvedávání ze školy, mimoškolní aktivity, starost o děti po škole, pomoc se školními úkoly, příprava svačiny, hra s dětmi, příprava večeře, koupání, ukládání do postele, celková starost o domácnost – žehlení, praní, luxování, úklid celého domu. Výstižná odpověď na otázku „jaké povinnosti jsi vykonával/a“ byla: „*Téměř vše, jako by to byly mé děti.*“ A tak to většinou chodí ve všech anglických rodinách, které mají au pair.

5 VYHODNOCENÍ A SHRNUÍ VÝZKUMU

Nejčastěji uváděné odpovědi jsem rozřadila na pozitiva a negativa a následně zapsala do tabulky pro lepší přehlednost. Nejdůležitější zpracování je uvedeno v textu, který je doplněn o přesné výroky respondentů.

Otázka č. 1:

Jak bys charakterizoval/a anglickou výchovu?

POZITIVA	NEGATIVA
- kladení důrazu na vzdělání dětí	- žádná pravidla - žádná disciplína - velmi volná, benevolentní - liberální - neurčené hranice - rozmazlenost - nedostatek času na děti - nedostatek času na hraní (u dětí) - nerespektování rodičů - rodiče nejsou schopni stát si za svým rozhodnutím a dětem vše dovolí

„*Hod' to na au pair*“ nebo „*žádný řád, disciplína, smysl pro pořádek nulový.*“ Takovéto odpovědi respondenti uváděli, když odpovídali na otázku „**Jak bys charakterizoval/a anglickou výchovu?**“

Většina respondentů se shoduje, že v anglické výchově převažuje liberální styl. Dětem nejsou nastavená pravidla, nemají určené hranice, které by jim pomáhaly orientovat se ve společnosti. Výchova je velice volná a benevolentní. „*Dítěti a jeho touhám/potřebám se přizpůsobují úplně všichni.*“ - takto se vyjádřila jedna z respondentek. Dále se respondenti shodují, že děti nechovají respekt ke svým rodičům. Rodiče na děti nemají dostatek času z důvodu pracovního vytížení. Výrok dvou respondentek zněl: „*Na to, že matka byla matkou v domácnosti (ha ha ha a i tak potřebovala au pair), tak s holkami zase tolik času netrávila. Host father se výchovy ani hraní moc neúčastnil.*“ „*Role rodiče a au pair byly protočené – já jsem děti vychovávala a rodiče, kteří s nimi přes týden skoro nebyli, jen přišli domů a rozmazlovali je. Já jako au pair jsem byla ta zlá.*“ Rodiče se tento problém snaží vykompenzovat tím, že dětem většinou dovolí vše, co si přejí. Nejsou schopni si stát za svým rozhodnutím a raději dětem ve všem vyhoví. Rodiče jsou v tomto případě často ovlivněni dětskými emocemi, jako jsou křik, pláč, vztek apod. „*Velký důraz se klade na pocity dítěte v dané situaci.*“

Děti jsou zaneprázdněné spoustou mimoškolních i školních aktivit, a tak nemají dostatek volného času na hraní či jiné aktivity pro své uspokojení a rozvoj. „*Velké nároky na zájmy i školní výsledky, téměř žádný volný čas na hraní.*“

Pozitivní aspekt, který se objevuje v odpovědích respondentů, je velký důraz na vzdělání dětí. Jen ojediněle se objevuje názor, že respondenti žili v rodině, ve které se neobjevovaly typické znaky anglické výchovy. Rodinnou výchovu označují za striktní anebo v kombinaci striktní X nedůsledná. V takovýchto případech záleželo na situaci. Jak uvedl jeden respondent: „*Striktní, ale někteří rodiče své děti až moc rozpatlávají a omlouvají je za všechno.*“

Otázka č. 2:

Jaké jsou podle tebe výhody anglické výchovy?

POZITIVA
- výchova, kde není tolik křiku
- samostatnost dětí, spoléhají se samy na sebe
- nepoužívají se fyzické tresty
- školský systém
- svoboda dětí (mají možnost se rozhodnout, co chtějí dělat, co chtějí vyzkoušet)
- děti jsou více připravené do života, dokážou se více projevit

„Za mne to žádné výhody nemá. Alespoň v rodině, ve které jsem byla já. Já litovala rodiče, neboť jsem si představila, jak budou trpět za své chyby ve výchově, až bude dětem patnáct. Nemyslím si, že výchova, kde platí úplatky oblečením a sladkostmi, není žádný řád a děti si mohou dělat co chtějí, má nějaké výhody.“ – jedna z odpovědí respondentky.

I přesto se téměř polovina respondentů shoduje, že výhody anglické výchovy vidí v samostatnosti dětí, které se často spoléhají samy na sebe. Díky své samostatnosti jsou více připravené do života a dokážou se ve společnosti více prosadit. Vyrůstají z nich sebevědomé a cílevědomé bytosti. Podílí se na tom anglický školský systém, který je nastaven zcela jinak, než jsme zvyklí v České republice. Pár výroků týkajících se školního systému v Anglii: *„Školní systém má viditelné výhody vzhledem k vědomosti dětí.“* *„Z dětí většinou vyrůstají vyrovnaní jedinci, kteří jsou cílevědomí a vzdělaní. Dokážou si vždy říct o to, co chtějí a potřebují, či co se jim nelíbí. Jsou schopné upřímně vyjádřit svůj názor.“*

Velice často se objevují odpovědi týkající se svobodného rozhodnutí dítěte, kterého se v anglických rodinách dostává nadmíru. *„Pro dítě to má výhodu v tom, že má pocit svobody a není omezováno ve svých aktivitách, může se vydat jakýmkoliv směrem.“*

Respondenti také uvádějí, že výhody shledávají ve výchově bez fyzických trestů a bez křiku. „Líbí se mi i tzv. „naughty step“, kam jsou děti posílány, když zlobí.“

Méně než polovina respondentů nevidí žádné výhody anglické výchovy.

Otázka č. 3:

Jaké jsou podle tebe nevýhody anglické výchovy?

NEGATIVA
- děti tráví málo času s rodiči
- rodiče na děti nemají čas
- slabý a ne tolik blízký vztah mezi dětmi a rodiči
- uvolněná výchova/volnost ve výchově
- nerespektování rodičů
- rodiče se dětem nevěnují
- nedůslednost
- žádná kázeň
- agresivita, křik, drzost dětí vůči dospělým
- děti nedostávají tresty

„Rodiče jsou příliš zaneprázdnění, děti bývají přehlcené – školou, zájmovými kroužky, materiálními věcmi.“

Převážná většina respondentů uvádí, že nevýhody shledávají hlavně v nedostatku času, který se dětem ze strany rodičů dostává. Rodiče z důvodu pracovního vytížení na děti nemají čas a v mnohých případech je au pair pro děti nejbližší osobou. Z tohoto důvodu vztah mezi rodiči a dětmi není tak silný a je spíše chladnější. „Vztah mezi dětmi a rodiči není tak blízký jako v ČR.“

Nevýhody vidí ve volnosti výchovy a následné nedůslednosti rodičů. Respondenti uvádějí, že děti bývají vůči dospělým agresivní, nemají žádnou kázeň a nejsou nijak

trestány za své chování. Rodič pro ně není autoritou. Jeden z výroků respondenta: „*Děti jsou divoké, roztěkané a neumí slušně komunikovat. Mají násilnické sklony, ničeho si nevážjí a nerespektují člověka a soukromí. Rodiče jim nevěnují pozornost. Matky si radši rozdělají láhev vína... Vyrůstá z nich generace nemakačenků a očekávají koláče bez práce.*“

Jen ojediněle respondenti uváděli, že nevidí žádné nevýhody nebo nedokážou odpovědět. Pouze jeden respondent upozorňuje, že „*anglická výchova neexistuje*“.

Otázka č. 4:

Jak na tebe působí anglické děti? (jejich osobnost, povaha, chování apod.)

POZITIVA	NEGATIVA
- více sebevědomé	- rozmazlené
- na svůj věk více vzdělané	- dostanou, cokoliv si přejí
- samostatné, nezávislé	- mohou si dělat vše, co chtějí
- šikovné	- nerespektují rodiče/dospělé
- cílevědomé	- jsou drzí
- na svůj věk více vyspělé	- bez disciplíny
	- velice emotivní (chtějí si křikem vynutit své)

„*Přijde mi, že mohou všechno.*“ „*Věděly, že si toho mohou hodně dovolit.*“ „*Cokoliv mohu, co chci, to dostanu.*“ „*Jak které, některé jsou vychované spořádaně a moc hezky, jiným je lepší se obloukem vyhnout.*“ „*Záleží na rodičích. Děti pouze objevují hranice a je na dospělých, jak s tím naloží.*“ – odpovědi respondentů, které se objevovaly ve vyplněných dotaznících.

Školní docházka v Anglii začíná již v brzkém věku, a to ve čtyřech letech, kdy navštěvují tzv. pre-school. Z toho vyplývají četné odpovědi respondentů, že anglické děti na svůj věk působí velice vyspěle a také více vzdělaně v porovnání s českými dětmi. „*Nezažívají takové pestré dětství jako my.*“ Z důvodu časté nepřítomnosti rodičů jsou děti v Anglii

vedeny k větší samostatnosti bez ohledu na věk dítěte. Děti jsou na rodičích méně závislé. Vyzařuje z nich větší sebevědomí a cílevědomost. *„Řekla bych, že je vidět rozdíl mezi dětmi v ČR a v UK. V ČR jsou více zakřiknuté, v UK si jsou více jisté.“*

Co se týká negativní stránky, se respondenti shodují, že děti jsou velice emotivní a svými emocemi se snaží si vše vydobýt. *„Děti bývají výbušné a dávají výrazně najevo každou emoci celému světu.“*

Nejčastěji zmiňovaná odpověď respondentů je nerespektování rodičů, drzost a děti bez disciplíny. Převážná většina respondentů konstatuje, že anglické děti jsou velice rozmazlené a vědí, že si mohou dělat, co chtějí. *„Rozmazlení, neukáznění, chtějí všechno hned a jak to nedostanou, je problém. Záleží také hodně, z jaké rodiny děti pochází, ale většinou jsou to děti bohatých, takže si neváží ničeho! Mají velmi velké sebevědomí, které v nich pěstují jejich rodiče.“*

Otázka č. 5:

Jak bys charakterizoval/a vztah rodičů k dětem?

POZITIVA	NEGATIVA
<ul style="list-style-type: none"> - kladně, pozitivně - milující - rodiče se snažili dětem věnovat, když měli čas 	<ul style="list-style-type: none"> - nedostatek času, rodiče se ho snaží vykompenzovat koupí dárků a povolit jim vše (snaží se jim splnit každé přání, děti s nimi manipulují) - rodiče s dětmi chtějí sdílet jen hezké zážitky a výchovu dětí nechávají na au pair - rodiče jsou k dětem nedůslední - rodiče děti často rozmazlují, dávají jim velkou volnost - chladnější vztah - rodiče dělají to, co děti chtějí

Respondenti uvádějí, že rodiče chovají k dětem moc hezký, milý vztah, který je převážně kladný a pozitivní. Rodiče své děti milují a dávají jim to najevo. *„Co jsem poznala a zažila, tak se rodiče vždy starali – pomáhali, užívali si s dětmi každý volný čas.“*

Na druhou stranu se převážná většina respondentů shoduje a opět zmiňuje nedostatečně vzájemně strávený volný čas, který se rodiče snaží vykompenzovat koupí dárků a vyplnění každého přání, které dítě vysloví. Dítě má tak možnost s rodiči manipulovat a velmi dobře si to uvědomuje. Jeden z výroků respondenta, který ukazuje na vztah rodičů k dětem: *„Rodiče se snaží kompenzovat svoji nepřítomnost a neaktivitu tím, že dětem vše dovolí. Jejich vztah na mě působil tak, že se s nimi několikrát pomazlili a mysleli si, že to stačí. Na druhou stranu rodiče s dětmi jezdili např. 3x do roka na týdenní dovolené, kde se jim (snad) věnovali. Rodiče děti přehnaně chválili, úplně za vše, co udělaly. Když jsem se bavila s host mum o tom, jak dlouho mají matky v Anglii mateřskou, dozvěděla jsem se, že skoro žádnou. Někdo je s dětmi 1 rok, někdo odchází zpět do práce po 3 měsících. Říkala, že ji mrzí, že s dětmi nemůže trávit tolik času. Bohužel, když ten čas měla/měli, stejně s nimi čas netrávili a věnovali se svým věcem.“*

I přesto, že respondenti uvádějí, že rodiče mají s dětmi milující vztah, zmiňují, že vztah je spíše chladnější. Pokud rodiče s dětmi tráví čas, zaměřují se na sdílení hezkých zážitků a starost a výchovu o děti přenechávají au pair i přesto, že by to nemělo být v náplni její práce. *„Rodiče skákali, jak dítě pískalo.“* *„Rodiče bývají flexibilní a trpěliví, často ale využívají chůvy a au pair již od útlého věku dětí, tím pádem s dětmi netráví mnoho času. Snaží se dětem splnit každé jejich přání a nechají sebou velmi jednoduše manipulovat.“*

Otázka č. 6:

Jak bys charakterizoval/a vztah dětí k rodičům?

POZITIVA	NEGATIVA
<ul style="list-style-type: none">- velmi dobrý- respekt- velmi blízký, na druhou stranu děti nemají problém vzdorovat rodičům- děti své rodiče milují	<ul style="list-style-type: none">- děti vyžadují od rodičů pozornost, která se jim nedostává- děti si rodičů neváží, vědí, že dostanou vše- žádný respekt- motivace dětí ke slušnému chování je založená na materiálních věcech- veliké citové strádání- vyžadují pozornost neposlušným chováním- chybí autorita- převažovala náklonnost k rodiči, který více dovolil a byl ten „hodnější“

Většina respondentů uvádí, že vztah dětí k rodičům byl velmi dobrý a velmi blízký. Děti své rodiče milují, ale také jim velice vzdorují. „*Mají je rády a jsou pro ně velmi důležití, ale někdy nemají problém použít sprostá slova.*“ - takto zněl výrok jednoho z respondentů.

Někteří z respondentů uvádějí, že děti chovaly respekt k rodičům, přesto se více objevují odpovědi, které ukazují spíše opak. Většina respondentů se shoduje, že děti trpí velkým citovým strádáním z důvodu časové absence rodičů. Děti vyžadují pozornost od rodičů, která se jim nedostává, jak by si ony přály a jakou by ony potřebovaly. „*Děti vyžadují od rodičů pozornost, kterou nedostávají tak často, jak by si přály.*“ Často dochází k tomu, že pozornost si vynucují neposlušným chováním a snaží se dosáhnout toho, co si přejí. Výstižnou odpovědí je „*děti rodičům skáčou po hlavě*“. Slušné chování je podmíněno

materiálními věcmi. Děti cítí větší náklonnost k rodiči, který mu více dovolí a jeví se mu jako ten hodnější.

„Z mé zkušenosti mnoho dětí v Anglii vyžadovalo od rodičů nějaké materiální odměny, jejich motivace ke slušnému chování je často založená na vnější motivaci – nový ipad, hračka, zmrzlina apod.“ „Děti mají své rodiče velice rády. Spíše převažovala náklonnost k rodiči, který dítěti více povolil, co si přálo. Děti si k rodičům dovovaly neskutečné věci, když nebylo po jejich, tak do rodičů kopaly, řvaly na tě, mlátily je. (Opět spíše myslím mladší holčičku I.) Bylo vidět, že dětem rodiče velice chyběly a strádaly. Vyžadovaly jejich pozornost, proto se zřejmě chovaly tímto způsobem.“

Otázka č. 7:

Co ti dělalo při péči o děti největší problémy? S čím jsi měl/a starosti?

- anglická výchova
- nerespektování au pair = služka
- vztah s matkou, která o děti nejevila zájem
- neposlušnost dětí (především, když přišli rodiče)
- časová náročnost
- výkyvy nálad, agresivita dětí, neposlušnost
- anglický jazyk
- rozmazlenost dětí
- žádný režim
- jiný styl výchovy než v ČR
- povinnosti, které neměly být pro au pair

„Být trpělivý při dětských výkyvech nálad.“, „Ze začátku samotná (ne)výchova aneb dítě rozhoduje.“, „Zvyknout si na anglickou (ne)výchovu.“, „Někdy mě děti odmítaly, myslím, že mi dávaly za vinu, že s nimi nejsou jejich rodiče.“, „Ze začátku mi dělalo problém vytvořit si respekt, když mě zkoušely.“ – takové to odpovědi respondenti uváděli na otázku „**Co ti dělalo při péči největší problémy? S čím jsi měl/a starosti?**“

Převážná většina respondentů uvádí, že největší problém, který byl spojený s pozicí au pair, byl výchovný styl v rodině, který se odlišoval od českého stylu výchovy. Nejvíce uváděná odpověď je již několikrát zmiňovaná volnost a benevolence. Dále neposlušnost dětí, především za přítomnosti rodičů; výkyvy nálad; rozmazlenost dětí a žádný režim. Respondenti také uvádějí problém s časovou náročností a s povinnostmi, které byly nad rámec jejich práce.

Ojedinele se objevují odpovědi, že respondenti neměli žádný problém s touto pozicí.

Otázka č. 8:

Co ti dělalo radost?

- pokroky u dětí, které byly ovlivněné prací au pair
- pokud au pair děti něco naučila
- vděčnost, spokojenost rodiny za práci au pair
- trávení času s dětmi
- objetí od dětí
- cestování
- spokojené a šťastné děti

„Když jsem děti učila dovednosti, které se jejich rodiče obtěžovali s nimi dělat.“

„Když jsem viděl, že jsme s dětmi udělali pokrok za ten rok strávený s nimi.“

„Největší radost jsem měla z toho, když jsem viděla, jaké pokroky děti dělají, co se týče zvládnutí jejich výbušnosti, agresivity a respektu k dospělým. Velikou radost jsem měla taky z toho, když jsem zaznamenala, že si host dad „převzal“ nějaké rysy z české výchovy. Troufla bych si říct, že mě podporoval, a když jsem nastavila nějaká pravidla, chtěl, aby tato pravidla platila i nadále, ne pouze s au pair. Radost mi dělalo to, když rodiče řekli, že vždycky chtějí pouze české au pair, protože jsou s nimi nejvíce spokojeni.“

Nejčastější odpovědi, které respondenti uvádějí, se týkají především pokroků dětí, které považovaly za svoji zásluhu. Největší radost mají, pokud děti naučili něco nového a pokud s dětmi zapracovali na lepším chování, tj. zvládnutí emočních nálad, výbušnost, agrese apod.

Respondenti oceňují spokojenost rodiny, která jim byla dávana často najevo. Respondentům také dělalo radost, pokud mohli trávit volný čas s dětmi a viděli, že jsou děti šťastné, spokojené a projevovaly svou lásku například objetím. Respondenti také uvádějí, že jim dělalo radost cestování, poznávání nové země a nových lidí, volné víkendy, výlety a také to, že se cítili součástí anglické rodiny.

Otázka č. 9:

Je podle tebe rozdíl mezi anglickou a českou výchovou? Jestli ano, v čem?

ČESKÁ	ANGLICKÁ
<ul style="list-style-type: none">- hlavní slovo má rodič- řád, pravidla, skromnost- více času na děti- používání fyzických trestů- o děti se stará pouze rodina- děti znají hranice- děti jsou více závislé na rodičích	<ul style="list-style-type: none">- hlavní slovo má dítě- větší svoboda dětí- méně času na děti- zakázané fyzické tresty (trest v podobě zakázání elektroniky)- benevolentnost- děti jsou více samostatné- většina rodin má au pair- děti si mohou dělat, co chtějí- kratší mateřská dovolená

Respondenti zaznamenávají značné rozdíly mezi českou a anglickou výchovou. Většinou se potvrzují již zmíněné informace. V české výchově převažuje řád, pravidla, hranice. Rodiče se dětem více věnují a vychovávají je sami. *„Česká výchova není tolik benevolentní, děti si nemohou dělat, co chtějí, mají určité mantinely. Řekla bych, že české děti mají více lásky od rodičů, protože na ně mají více času.“* Není běžné, že by česká rodina měla au pair nebo chůvu. V české výchově se často objevují fyzické tresty. Děti nejsou tak samostatné jako v Anglii a jsou více závislé na rodičích.

Anglická výchova se vyznačuje větší svobodou dítěte a benevolencí ve výchově. V rodině převažuje slovo dítěte nad rodičem. V Anglii se nepoužívají fyzické tresty. Děti jsou často vychovávány au pair nebo chůvou z důvodu matčiny krátké mateřské dovolené. *„Děti jsou ve většině případů od útlého věku bez matky. Rodiče pracují do pozdních hodin a výchova je tak zajištěna au pair, která děti vychovává po svém.“*

Pouze ojediněle se objevuje názor, že respondenti nacházejí rozdíly mezi těmito výchovnými styly. Problém shledávají v tom, že do české domácnosti přicházejí tyto

trendy z Anglie – rodiče se dětem nevěnují v takové míře, jak bývalo zvykem. Důkazem je tato odpověď: „*Angličtí rodiče skáčou, jak děti pískají, nemají žádné hranice. Bohužel se tato forma výchovy poslední dobou vyskytuje i v Čechách.*“

Jen zřídka se objevují odpovědi, že respondenti nezaznamenávají rozdíl mezi výchovami. Příkladem může být tato odpověď: „*Řekla bych, že ne. Kromě toho, že v ČR se všeobecně více očekává, že dítě bude mít doma nějaké povinnosti a bude pomáhat. V Anglii na to mají au pair. Jinak všichni chceme dosáhnout toho stejného, ale jde jen o to, kolik je do toho rodič ochotný vložit času. V Anglii je ten rozdíl, že rodiče jsou zvyklí část zodpovědnosti hodit na au pair. Opravdový problém asi nastane, když se principy rodiny a principy au pair neshodují.*“

Otázka č. 10:

Jakou výchovu bys preferoval/a u svých dětí? Anglickou či českou? A proč?

Téměř dvě třetiny respondentů odpovídá, že u svých dětí preferuje/bude preferovat českou výchovu. Pokud respondenti uvádějí důvod tohoto výběru, častou odpovědí je preferování české výchovy z důvodu, že děti jsou více vychované, slušnější a respektují dospělé. Česká výchova má určité mantinely a hranice. Dalším důvodem výběru české výchovy je zvyk. Respondenti jsou na českou výchovu zvyklí z domova. Odpověď respondentky, která preferuje českou výchovu: „*Českou výchovu, kterou bych si ale upravila podle sebe. Kdyby to šlo, nepoužívala bych tolik zákazů, křiku. Z anglické výchovy bych si převzala tu samostatnost.*“

Pouze jeden respondent uvádí, že preferuje/bude preferovat anglickou výchovu. Jeho důvodem jsou větší sympatie k anglické výchově než k české.

Respondenti ojediněle uvádějí, že preferují/budou preferovat kombinaci česko-anglické výchovy. Udávané důvody jsou takové, že z každé výchovy se jim líbí jiná metoda. „*To nedokážu úplně říct. V obou případech můžeme najít něco, co se nám líbí, či ne. Použil bych poznatky z obou.*“

Respondenti ojediněle uvádějí, že nevidí rozdíly mezi českou a anglickou výchovou. Nerozeznávají typické znaky české a anglické výchovy, anebo nedokážou posoudit, která je pro ně vyhovující. Příkladem je následující výrok jednoho z respondentů: „*Jak jsem*

psala, nepřijde mi v tom rozdíl. Jen snad že v UK se nesmí dát dítěti na zadek – s čímž jediným nesouhlasím a dělám to u svých dětí. Někdy je to potřeba.“

Otázka č. 11:

Použil/a bys některé zkušenosti/poznatky/metody apod. z anglické výchovy u svých dětí? Co například?

- větší komunikace
- netrestat děti, nekřičet
- samostatnost dětí
- větší podpora dětí

„Spíš bych věděl, co třeba nedělat u výchovy vlastních dětí. Jediné, co mě teď napadá, je vzít si příklad z host mum mé rodiny ohledně její trpělivosti, která je v této rodině velmi potřeba, pokud jde o děti.“

„Ano, používám v praxi teorii pozitivní disciplíny, která se charakterizuje respektujícím přístupem k dětem.“

„Líbila se mi hlavně škola, kdy byla snaha opravdu o školu hrou, kdy jsme stavěli dráhu pro kuličku nebo dělali obrazec z přírodnin. Já tohle ve škole nikdy snad nedělala.“

„Spíš ne, moje zkušenost byla opravdu převážně negativní. Spíše jsem si z toho jejich modelu vzala, co dělat opravdu nechci. I to je ale dobrá zkušenost.“

Téměř polovina respondentů uvádí, že nemá dobré zkušenosti nebo je nenapadá nic, co by mohli využít.

Přesto se našli respondenti, kteří konstatují, že by získané zkušenosti z anglické výchovy využili. Mezi nimi se objevují odpovědi, jako je větší a lepší komunikace mezi dětmi a rodiči. Konflikty neřešit křikem a tresty. Respondenti by si převzali model vést děti k větší samostatnosti a zajistit dětem větší podporu v jejich rozhodování o životě.

Otázka č. 12:

Myslíš si, že jsi svými zkušenostmi z české výchovy ovlivnil/a výchovu dětí? Jestli ano, bylo to spíše pozitivně či negativně?

„Jakékoliv ovlivnění au pair rodiny je jen dočasné. V momentě, kdy se au pair vymění, změní se i požadavky au pair na děti, požadavky rodičů na au pair atd..“

„Rozhodně pozitivně – zejména co se týká nastolení hranic a jejich dodržování.“

„Určitě ano. Děti se začaly chovat velice pěkně, nedovolovaly si k nám to, co na začátku (jako k rodičům – kopání, mlácení, křik), ale bohužel do té doby, dokud nebyla přítomna host mum. K té se chovaly pořád stejně, jak byly zvyklé.“

„Ne, nemohla jsem zde uplatňovat jiný typ výchovy než britský.“

Nadpoloviční většina respondentů usuzuje, že svými zkušenostmi ovlivnila anglickou výchovu. Méně než polovina respondentů se domnívá, že svými zkušenostmi neovlivnili anglickou výchovu.

Pouze ojediněle se respondenti k této otázce nevyjadřovali nebo si nebyli vědomi, zda svými zkušenostmi ovlivnili anglickou výchovu.

Pokud respondenti zaznamenali nějaké změny, nejčastěji uváděli změny u dětí v respektování dospělých a v plnění jejich daných povinností. Děti dodržovaly nastolená pravidla, znaly své hranice, které nemohly překročit. Rodiče přestali omlouvat své děti za vše, co udělaly. Domácnost byla mnohem klidnější a harmonická. Dětem se zmírnily agresivní reakce. Respondenti také uvádějí, že tyto změny přetrvávaly jen po dobu přítomnosti au pair.

6 DISKUSE

Mateřská dovolená v Anglii je výrazně kratší než v České republice. Pokud matky nejsou matkami v domácnosti, do zaměstnání odcházejí po dovršení jednoho roku dítěte, v některých případech i dříve. Hlídní dětí tak zajišťuje chůva nebo au pair. Jelikož je chůva pro anglickou rodinu hodně finančně náročná, volí levnější alternativu – a to au pair. Díky pracovnímu vytížení rodiče nemají tolik časových možností, aby s dětmi trávili dostatek času. Jak ukazují výsledky dotazníku, anglické děti tím velice strádají. Vztahy mezi rodiči a dětmi nejsou tak kvalitní a hluboké, jak by měly být. Dle Matějčka (1992) je základním znakem rodinné výchovy budování hlubokých a trvalých citových vztahů mezi dítětem a rodiči. Hlavním úkolem je uspokojování psychické potřeby životní jistoty.

Z výzkumu vyplývá, že v anglických rodinách je výrazně uplatňován liberální styl výchovy. Z vlastní zkušenosti to mohu jen potvrdit. V rodině má hlavní slovo dítě, které vládne a rozkazuje svým rodičům. Rodič na dítě neklade žádné nároky, nestanovuje mu pravidla a hranice. Důvodem je častá nepřítomnost rodičů a přenechávání výchovy na au pair. V Anglii se jednoduše řečeno setkáváme s dětmi, které manipulují s rodiči, a ti se dítěti podřizují a snaží se mu vykompenzovat onu nepřítomnost. Podle Jana Svobody od dětí, které jsou vychovávány uvolněnou výchovou, lze čekat sebestřednost, nízkou toleranci a sníženou schopnost udržet partnerský vztah (Svoboda, 2019).

Dítě přerůstající rodičům přes hlavu je výsledek rozvolněné výchovy. Rodiče jsou zastánci toho, že by dítě mělo mít úplnou svobodu a nemělo by se nijak omezovat a že potřebné hranice si časem samo osvojí (Šturma in Prekopová & Šturma, 2012).

Pokud rodiče nijak nezasáhnou při nevhodném chování dítěte, je jisté, že dítě bude pokračovat v nežádoucím chování a bude se tak snažit vynutit si jejich pozornost. Rodiče považují hranice za něco negativního a s jejich stanovením čekají příliš dlouho. Přitom hranice jsou oporou, podporou a poskytují v životě jistotu. Děti hranice vyžadují, ukazují jim, co mohou; jsou schopné sociální sounáležitosti, síly a spolehlivosti. Utvářet hranice je povinností rodičů. Jestliže tuto povinnost nevytvářejí, děti se jich pomocí nevhodného chování dožadují tak dlouho, dokud se rodič svých povinností neujme (Rogge, 2005). I přes tohle všechno rodiče v anglických rodinách tuto úlohu neplní. Děti, které od svých rodičů nemají stanovené hranice, nebudou schopné je v dospělosti dát svým dětem. Nevědí totiž, jak se dítěti říká „NE“ (Prekopová in Prekopová & Šturma, 2012).

Jak popisuje Grizivatz (2002), každé dítě zkouší, kam může zajít, a objevuje, kde jsou jeho hranice. Jak jsem již zmínila, anglické děti nemají stanovené žádné hranice, tudíž se není čemu divit, že dokážou s rodiči pěkně „mávat“. Dítě, které má nálepku „vladaře“, si myslí, že se vše točí kolem něho a rodiče ho v tom podporují – a takto to převážně vypadá v anglické domácnosti.

Grizivatz (2002) konstatuje, že někteří rodiče mají potřebu v dítěti budovat „vladaře“, protože oni sami nejsou schopni náležitě řídit svůj život tak, jak by si přáli, a proto tuto úlohu přenechávají dítěti. Zároveň rodičům doporučuje ujasnit si, co od svého dítěte očekávají. Rodiče tak změni svůj postoj k dítěti, tolik se na něj nesoustředí a z vladaře se stane jeden ze členů rodiny.

Matějček (1992) zmiňuje, že vychovatel zaujímá určité výchovné postoje, z kterých plyne výchovné chování. Nesprávné postoje mají být napraveny a více zkvalitněny. Výchovné postoje souvisí s celou osobností vychovatele, tj. zkušenostmi z dětství, vztahem k rodičům, se vzděláním, s citovým i psychosociálním vývojem. Často se stává, že v Anglii je „přenechávaná“ výchova na au pair. Problémem je, že v anglických rodinách se běžně každý rok střídá jiná au pair, která má jiné zkušenosti a postoje. Tedy dítěti se rok, co rok mění výchovné požadavky, které jsou mu vštěpovány. Dítě tak může být zmatené, co je správné či ne, co by mělo dělat, nebo naopak nemělo. Myslím si, že z toho to důvodu by výchova měla být ponechána pouze rodičům, kteří dítěti ukážou jednotnou výchovu. Problém je v tom, že s dětmi nejvíce času tráví právě au pair.

S výchovnými postoji souvisí důslednost a kázeň a zda rodiče bývají ve své výchově důslední (Matějček, 1992).

Z odpovědí respondentů vyplývá, že důslednost je opakovaným problémem. Na důslednost v anglické výchově se narazí zřídka, nebo vůbec. Angličtí rodiče jsou velmi benevolentní, co se týká dodržování pravidel, která zavedou, zavedou-li je vůbec. Většinou rodiče dítěti pohrozí a nikdy své slovo nedodrží. Příklad z mé rodiny: V rodině bylo nastavené pravidlo, že pokud děti dojedly večeři, mohly si vzít dva bonbony. Pokud se tak s večeří nestalo, bonbony měly zakázané. V praxi to vypadalo tak, že i když děti večeři nesnědly, bonbony dostaly. Pro mě pak bylo obtížné „donutit“ děti, aby toto pravidlo dodržovaly, když u rodičů mohly pravidla porušovat.

Jak uvádí Matějček (1992), výchova, která je příliš přísná nebo příliš povolná, je v každém případě v důsledku neúspěšná. Důvodem je ztráta životní jistoty a narušení základních psychických potřeb. Díky tomuto narušení může u dítěte dojít ke zvýšení agresivity. Matějček potvrzuje, že frustrace životní jistoty a potřeby dítěte pramení z rodičovské nedůslednosti a má dopad na negativní sociální adaptaci.

Agresivita či vzteklost jsou typické projevy období vzdoru, které začíná kolem druhého roku a postupně ustává v roce třetím. Je to období, které je charakteristické pro tento věk stejně jako puberta pro věk starší. Dětské záchvaty vzteku jsou důsledkem toho, že rodiče nemají dostatek času se s dětmi bavit a spěchají na ně. Pokud se rodina s těmito jevy nesekala, jedná se opravdu o výjimku (Matějček, 2005). To se ale nedá říct o anglické rodině, resp. anglických dětech. Jak ukazují výroky au pair, vzteklost a agresivní chování je víceméně na denním pořádku. Sama za sebe to mohu jednoznačně potvrdit. U dětí se jedná o situace, které jsou doprovázené křikem, agresivním chováním, mlácením lidí, kopáním do lidí a jiným tělesným ubližováním. Dítě je schopné vnímat trest již od prvního roku. Pokud dítě takto ubližuje, Jiřina Prekopová doporučuje vzít dítěti hlavu do dlaní, podívat se mu do očí a s vážným pohledem mu říct: „To mě bolí! Nechci, abys mě bil. Ne!“ (Prekopová in Prekopová & Šturma, 2012, s. 147) a dále mu říct, že ho mám rád, i když tohle dělá. Dítě musí vědět, že ho rodiče milují. A právě když se nechová hezky, tohle sdělení má váhu (Prekopová in Prekopová & Šturma, 2012).

Děti dokážou udělat ohromný povyk jen proto, že není po jejich – nedostanou to, co si přejí, člověk nedělá to, co ony chtějí. Proto je také velmi časté, že první dojem pro au pair je velmi děsivý a zprvu se snaží dělat vše pro to, aby se společně s dětmi naučily tyto emoce zvládat. Jak vychází z výzkumů, anglické děti jsou velice emotivní a svými emocemi dokážou snadno manipulovat s rodiči. Pro děti je překvapení, když to tak u au pair není.

Podle Matějčka (2005) jde o vývojové období, do kterého dítě zkrátka došlo. Nejde tedy o poruchu nebo špatný charakter dítěte, ale ani o příliš velkou vadu ve výchově. Dítě má ke svému vztekání a vzdoru jasný důvod. Nejedná se o potěšení, ale o nezvládnutí konfliktní situace. Dítě něco chce, ale v cestě mu stojí jakási překážka, kterou nelze překročit. Například něco dělá, ale musí svou činnost přerušit. Z tohoto důvodu u něho nastává jakýsi záchvat, který je zkratkovitý a představuje stav, jenž připomíná

jednání vytvořené mimo vůli dítěte. S touto poslední uvedenou větou musím jen souhlasit. Při těchto agresivních stavech mě vždy napadalo, že děti nejsou ve svých tělech.

Podle Prekopové (2012) je to období, kdy dítě poznává hranice a uvědomuje si svou identitu. Prožité období vzdoru má pozitivní dopad. Dítě ví, že má sílu se postavit světu a umí projevit vzdor.

Pokud je to možné, je vhodné se naučit těmto situacím předcházet. Rozhodně to neznamená, že by rodiče měli preferovat volnou výchovu a dítěti dovolit vše, co si přeje. Měli by omezit zbytečné konflikty. Např.: Pokud si dítě hraje, nepřerušujeme hru okamžitě, ale dáme mu chvíli čas a upozorníme ho, že bude končit. Smyslem není dítě za jeho záchvaty trestat, ale ani mu ustupovat. Jedná se o tzn. přírodní jev, který není závislý na naší vůli a je třeba brát ho s nadhledem. Také pomáhá, když dítě zůstane někde, kde je klid, anebo sami rodiče opustí prostor a nechají dítě samotné, aby výbuch vzteku „odešel“. Osobně jsem se s tímto ve své anglické rodině nesetkala, ale v odpovědi jedné z respondentek tento výrok zazněl. Jestliže děti měly záchvat vzteku, byly poslány na tzv. „naughty step“ - v překladu to znamená místo, kam se posílají děti za trest a musejí být zticha. Pokud to není možné a situace se odehrává někde ve společnosti, Matějček doporučuje vzít dítě do náruče, pevně ho přitisknout a klidně na něj mluvit. Po záchvatu vzteku je vhodné přijmout dítě bez výčitek a ujistit ho, že jsou tu rodiče pro něho. Zrekapitulovat, co se stalo, a připomenout, že je dobře, že už je to pryč (Matějček, 2005).

Dalším charakteristickým znakem anglické výchovy, který se objevuje ve výsledcích výzkumu, je rozmazlování dětí. Rodiče své děti nadměru rozmazlují; koupím jim vše, na co si děti ukážou. Opět se zde rodiče snaží vykompenzovat svoji rodičovskou neaktivitu a nezájem o ně, a tak volí tuto cestu. U dítěte se snaží být oblíbení a nejspíše si myslí, že koupí všech možných hraček vyřeší tento problém. Opak je ale pravdou. Děti si těch všech věcí, které doma mají, neváží a citové strádání se tímto faktem také nevyřeší. Děti mají nespočet hraček, s kterými si nehrají, nedokážou se samy pořádně zabavit, jsou materiálně přehlcené.

Podle Matějčka (2005) rozmazlování dětí náleží spíše babičkám a dědečkům. Přesto tomuto tak nemusí vždy být. Alespoň v anglických rodinách ne. Z výzkumu vyplývá, že

angličtí rodiče své děti velmi milují. Láska ale není všechno, co je potřebné pro daný vztah. K výchově patří také rozum. Problémem je, že někteří spojují lásku a rozum do jednoho celku – „Chci pro tvoje dobro rozhodnout rozumem právě proto, že tě miluji“ (Prekopová in Prekopová & Šturma, 2012, s. 158). Proto se láska musí především řídit svědomím (Prekopová in Prekopová & Šturma, 2012).

Rodiče nemohou povolit dítěti všechny jeho rozmary, a to i přesto, že ho bezmezně milují. Rodiče svým dětem slouží, aby získali jejich náklonnost. A pokud dítě provede něco nepřipustného, hledají viníka v ostatních lidech, jen ne v sobě. V této situaci se nejedná o rodičovskou lásku, ale o již zmiňovanou nedůslednost a nejednotnost ve výchově (Matějček, 2005), která se v anglických rodinách objevuje. Většinou matky bývají ty, které o všem rozhodují a dětem dovolí maximum. Otec se výchovy moc nezúčastňuje, jak vyplývá z některých výroků au pair.

Nejednotnost ve výchově vypadá tak, že rodiče na sebe víceméně žárlí a na dítěti si vymaňují své právo. Děti podplácí a snaží se, aby vše příjemné, co pro dítě udělají, bylo jejich zásluhou. Po dítěti chtějí projevy náklonnosti a vděčnosti. Z takovéto rodinné situace může jediné vyplynout rozmazlenost (Matějček, 2005). V mé rodině to vypadalo takto: *„Já mám rád nejvíce maminku, protože mi vše dovolí a koupí.“*

Matějčkův (2005) názor na tento problém je takový, že by se rodiče měli oprostít od své žárlivosti a měli by začít pracovat na jednotné výchově. I přesto, že Matějček shledává rozmazlenost jako potíže v dalším vývoji jedince, která vede k menší sebejistotě a samostatnosti, tento jev se z výzkumu v anglických rodinách nepotvrzuje. Naopak jsou děti na svůj věk velice sebejisté a v jistých ohledech i samostatné. Myslím si, že příčinou je škola, která velmi striktně nasazuje pravidla a klade na děti požadavky.

Platí pravidlo zlaté střední cesty: Výchova by se měla dít v atmosféře vřelosti, nikoli však rozmazlování. Rodiče by zejména malým dětem měli být jednoznačnou pozitivní autoritou a oporou na cestě do světa, měli by však respektovat potřeby dětí a jejich vnitřní svět. Neměli by je nechat bez vedení a pomoci, ani by je neměli svazovat přílišným zasahováním a usměřováním (Šturma in Prekopová & Šturma, 2012, s. 166).

V předškolním věku nastává vhodná doba budovat v dětech samostatnost, především v uklízení hraček a v celkovém udržování pořádku ve svých věcech (v rámci možností dítěte). Je důležité, aby rodiče dělali to samé, dítě se přece učí od rodičů (Matějček, 2005). V mé rodině byl s úklidem a udržováním pořádku velký problém. Nejen u dětí, ale i u rodičů. Rodiče dětem nevštěpovali smysl pro pořádek. Děti nebyly zvyklé si po sobě uklízet. Nebylo to vlastně vůbec divné, když to viděli u svých rodičů. Pořádek v domě měla na starost au pair. Ze začátku dalo velkou práci, abychom děti naučili, že si mají po sobě uklízet. Nakonec jsme to zvládli, ale bohužel jen po dobu, co jsme s dětmi byli my. Jestliže rodiče přišli domů, vše bylo jako dřív. Ostatně tento poznatek se často objevoval ve výsledcích výzkumu.

Dále je důležité budování návyků osobní hygieny a mezilidské komunikace. Pokud se dítě v tomto věku naučí čistit zuby, je pravděpodobné, že se tento návyk už nevytratí. To samé platí o mytí rukou před jídlem, po toaletě, koupání se před spaním nebo mytím ovoce (Matějček, 2005). Zmíněné návyky dělaly našim hostitelským dětem problém. Děti neměly pravidelnost v koupání, nebyly zvyklé si čistit zuby, mýt si ruce a v neposlední řadě mýt ovoce – ovoce a zelenina se v rodině nemyla.

Jak vychází z výzkumu, trestání dětí v Anglii, hlavně tělesné trestání, je nepřijatelné. Ani jeden z respondentů se nezmínil, že by se děti v jeho rodině tělesně trestaly, upozorňovali na to, že fyzické tresty jsou tabu. Na druhou stranu děti se netrestají žádným způsobem. Pokud udělají něco, co by neměly, neřeší se to a nechá se „to“ pomalu vytratit. A to také není dobré. Jiřina Překopová ani Josef Šturma nejsou zastánci fyzických či separačních trestů. Přesto Josef Šturma tělesný trest v nějakém ohledu dokáže pochopit. „Je-li tělesný trest začleněn do hlubšího kontextu, do výchovy založené na vztahu a na lásce, lze jej do jisté míry pochopit. Věrohodně může dítě potrestat jen ten, kdo ho má rád“ (Šturma in Překopová & Šturma, 2012, s. 141).

Při správném výchovném stylu nejde jen o to děti nebít. „Vyhadzování“ dětí na chodbu apod. je ještě škodlivější než tělesné tresty. Trestá-li rodič dítě odnětím lásky, používá ten nejstrašnější trest (Překopová in Překopová & Šturma, 2012).

Když rodiči prasknou nervy – dá dítěti facku, ale vzápětí ho vezme do náruče a řekne mu, že je mu líto, že se tak dalece nechal svést hněvem a že má toho zlobivce rád stejně jako předtím, tak tam ta facka ani

neuškodila. Ale když je dítě vyhozeno, ignoruje se se zdůvodněním „takhle tě nemohu mít rád“, nemůže se cítit milováno (Prekopová in Prekopová & Šturma, 2012, s. 142).

Když rodiče děti trestají tělesně a posláním pryč, tak mizí empatie. Při tělesnému trestu nebo vyhazovu dochází k tomu, že rodič s dítětem není tváří v tvář, a tak se ztrácí příležitost pro vzájemné vcítění. K lepšímu chování by měla motivovat láska, nikoliv strach z trestu (Prekopová in Prekopová & Šturma, 2012).

I přesto, že Jiřina Prekopová není zastáncem tělesných a separačních trestů, je podle ní potřeba děti trestat. Ale ne v takové míře, jako se děje dnes. Dítě se musí naučit, že nechová-li se podle pravidel, tak přijde trest, který musí logicky souviset s oním činem. Je to stejné jako u dospělých – nepodá-li dospělý například daňové přiznání, přichází trest od finančního úřadu. Dítě je schopné vnímat trest již od prvního roku (Prekopová in Prekopová & Šturma, 2012).

Co se týká vztahu mezi rodiči a dětmi, především trávení společného času, z výzkumu plyne, že angličtí rodiče nemají na děti dostatek času z důvodu pracovního vytížení. Rodiče odcházejí do práce ráno a vrací se pozdě večer. Tudíž někteří rodiče své děti vidí jen několik desítek minut denně. Jan Svoboda zmiňuje, že pokud rodiče nemají dostatečně času být s dětmi, měli by se hlavně zamyslet nad tím, jak s nimi tráví čas, jestliže s nimi jsou. Jejich společný čas by měl být založen na dialogu, a především na tom, co zajímá děti. Rodiče jsou často zahledění do svých potřeb a neuvědomují si, že jim dítě chce něco sdělit. Neměla by ani chybět pochvala za to, co dítě umí, nejen za to, co si rodiče přejí, aby dítě umělo (Svoboda, 2019).

Autorita je další často zmiňované téma, které v anglických rodinách chybí. V anglické rodině je autoritou spíše dítě, nikoliv rodič. Jak uvádí Nevýchova (n.d.), správná autorita je ta, která je přirozená, nikoli vynucená. Podle Grizivatz (2002) se v dnešní době autorita prosazuje s velkými obtížemi. Rodiče mohou mít předsudky z rodinného modelu, když oni byli sami dětmi a znají autoritu, která byla uplatňována pomocí zákazů a příkazů. Rodiče se obávají toho, že pokud dítěti řeknou „ne“, promění se ve špatného rodiče. Takhle se znázorňuje typický příklad toho, jak rodiče zaměňují slovo autorita s autoritářstvím. V anglických rodinách je zvykem, že dítě nerespektuje svoje rodiče a jejich rozhodnutí. Žije podle svých představ a počítá s tím, že se všichni budou

přizpůsobovat jemu samotnému. To také bylo jedno z nejčastěji opakovaných témat, která se vyskytovala ve výpovědích respondentů. Z vlastní zkušenosti to mohu jediné potvrdit. Respektování autority a potřeb dospělých je něco, co anglickým dětem chybí. Jestli to není trochu o tom, že děti nerespektují potřeby rodičů, protože rodiče nerespektují potřeby dětí.

Výsledky mého výzkumného šetření ohledně výchovy v Anglii vycházejí spíše negativně. Nicméně na světě není nic jen bílé, nebo černé, tudíž se ve výzkumu objevovaly i výhody. Výhody anglické výchovy z pohledu au pair se především objevovaly ve školském systému, který má pozitivní vliv na vývoj dětí. Děti jsou na svůj věk více samostatné a vyspělé. Osobně nejsem názoru, že „být vyspělejší“ je velké pozitivum. Děti jsou zapojeny do školního procesu o něco dříve než české děti, tudíž mají více povinností a je na ně kladeno více nároků. Děti tak ztrácejí kus dětství a jsou „okradeny“ o dětské hraní. I tento poznatek se ve výsledcích dotazníků objevoval. Další výhodou anglické výchovy je nepoužívání trestů, nebo svoboda dítěte. Děti se dokážou sebevědoměji rozhodovat a jsou cílevědomé, což je patrně dobrá výzbroj do budoucna. Jelikož některé au pair uvádějí, že podobně benevolentní styl výchovy se začíná objevovat i v českých rodinách, je dle mého názoru důležité tomuto problému předejít, třeba právě kvalitní literaturou od již zmíněných autorů nebo pomocí portálu Nevýchova.

Psychoterapeutka Dlouhá (2019) potvrzuje, že nároky na výchovu se mění. Zdůrazňuje, že dříve byla výchova jednotná a přísná – přísnější, než je dnes. Lidé se zhlédli v Americe a v její volné výchově, kterou ve vychovávání začali uplatňovat. Volná výchova naopak přináší zlobení se s dítětem. Přísná výchova nemusí charakterizovat tresty, jak si mnozí lidé mohou myslet. Přísná výchova dává dětem mantinely. Neposkytuje nezávislost ani volnost, ale připravuje dítě do života. Pokud jsou rodiče přísní, nastavují dítěti mantinely a někam ho vedou. Děti rodičovské vedení potřebují. Je vhodné, pokud rodiče dítěti včas domlouvají a vysvětlují, a to hlavně bez křiku. Rodič předává dítěti s láskou svoje zkušenosti. Je na každém rodiči najít si střední cestu výchovy sám.

7 ZÁVĚR

Tato práce byla věnována předškolní výchově anglických dětí z pohledu českých au pair.

Cílem mé práce bylo nabídnout pohled na výchovu předškolních dětí v anglických rodinách v porovnání s českými výchovnými trendy. Jako nástroj jsem použila teoretické zpracování českých výchovných trendů v dílech Z. Matějčka, Z. Heluse, J. Prekopové a jiných v porovnání se zkušenostmi 48 respondentů se zkušenostmi au pair v Anglii. V diskusi jsem pak přispěla i mými vlastními zkušenostmi z ročního pobytu v anglické rodině.

Cíl práce byl naplněn a potvrdilo se, že výchova předškolních dětí se v českých a anglických rodinách odlišuje. Z pohledu respondentů vychází porovnání spíše v neprospěch anglických rodin, pokud porovnáme s odborníky na výchovu (Matějček, Prekopová, aj.), i zde vychází anglická výchova jako méně vhodná. Zajímavé však je, že anglické děti jsou na rozdíl od českých samostatnější a odvážnější. Podle mého názoru zde hraje významnou roli škola, která dětem nastavuje na rozdíl od rodiny velmi pevná pravidla a řád, který děti musejí respektovat už od čtyř let. Jako možné se jeví, že liberální výchova v rodinách je reakcí na školní zátěž a jakousi kompenzací z mého pohledu předčasně nastoupených školních povinností. To jsou však jen dohady, které by mohly být impulzem k dalším výzkumným šetřením.

Ve svém nejen profesním životě považuji tuto práci za přínosnou především v tom, že mi pomohla ujasnit si, jaké metody bych mohla využít ve výchově dětí a kterých se naopak vyvarovat. Pomohla mi ujasnit, na co se ve výchově zaměřit, co nepromeškat a jak s dětmi pracovat, abychom si vytvořili láskyplný a harmonický vztah.

Pro potencionální čtenáře by práce mohla být přínosná, jestliže se nikdy s anglickou výchovou nesečkali a chtěli by ji alespoň touto cestou poznat (objevili by rozdíly české výchovy a také názory odborníků na výchovu), tak pro budoucí au pair, které by chtěly tuto nenahraditelnou zkušenost získat. Tato práce by mohla být také vhodná pro rodiče, kteří by chtěli mít kvalitně fungující vztah se svými dětmi.

Výsledky mého výzkumu korespondovaly i s mojí zkušeností z ročního pobytu v anglické rodině.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- Čáp, J. (1996). *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy*. ISV.
- Dunovský, J. (1986). *Dítě a poruchy rodiny*. Avicenum.
- Gavora, P. (2010). *Úvod do pedagogického výzkumu*. Paido.
- Gillernová, & Mertin. (2015). *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Portál.
- Grizivatz, C. S. (2002). *Rodičovská autorita*. Portál.
- Helus, Z. (2015). *Sociální psychologie pro pedagogy*. GRADA.
- Hendl, J. (1999). *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Karolinum.
- Jungwirthová, I. (2009). *Pohodoví rodiče - pohodové děti*. Portál.
- Kopřiva, P. (2008). *Respektovat a být respektován*. Spirála.
- Matějček, Z. (1992). *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Státní pedagogické nakladatelství.
- Matějček, Z. (2005). *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. GRADA.
- Matějček, Z. (2007). *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Portál.
- Matějček, Z. (2007). *Po dobrém, nebo po zlém?* Portál.
- Pelikán, J. (1995). *Výchova jako teoretický problém*. Amnosium servis.
- Prekopová, J., & Šturma, J. (2012). *Výchova láskou*. Portál.
- Rogge, J.-U. (2005). *Rodiče určují hranice*. Portál.
- Sperry, R. (2016). *Komunikace v problémových situacích s dítětem v M*. Portál.
- Střelec, S. (1998). *Kapitoly z teorie a metodiky výchovy I*. (s. 53-70). Paido.
- Střelec, S., & Bakošová, Z. (1997). *Odměny a tresty ve výchovném prostředí rodiny* (s.71-79). Pedagogická orientace.
- Vaničková, E. (2004). *Tělesné tresty dětí*. GRADA.
- Vágnerová, M. (2000). *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. Portál.

INTERNETOVÉ ZDROJE

Informatorium 3-8. (2012, říjen). *Význam rodiny u předškolních dětí.*

<https://nakladatelstvi.portal.cz/casopisy/informatorium-3-8/95901/vyznam-rodiny-u-predskolnich-deti>

Svoboda, J. (2019, 5. prosince). *Bez limitní výchova? Vedete děti k prokrastinaci, ne samostatnosti.* OUalive.

<https://alive.osu.cz/bezlimitni-vychova-vedete-deti-k-prokrastinaci-ne-samostatnosti/>

Nevýchova (n.d.). *Všechno, co vás teď trápí s dětmi, se dá změnit.*

<https://www.nevychova.cz>

Dlouhá, I. (2019, 12. března). *Přísná výchova děti připravuje do života.* Český rozhlas

Dvojka. <https://dvojka.rozhlas.cz/psychoterapeutka-prisna-vychova-deti-pripravuje-do-zivota-7783119>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Ukázky vyplněných dotazníků

Příloha 2: Význam mateřství a otcovství pro naplnění života

Příloha 3: Model devíti polí způsobů výchovy

Příloha 1: Ukázky vyplněných dotazníků

Dotazník č.1:

Jak dlouho jsi vykonával/a pozici jako au-pair?

1 rok

O kolik dětí jsi se staral/a?

2

Kolik bylo dětem let?

4, 6

Jaké povinnosti jsi vykonával/a?

Buzení, chystání snídaně, svačiny do školy, kontrola oblečení, odvádění do školy, venčení psa, vyzvednutí ze školy, domácí příprava do školy, odpolední hlídání, úklid dětského pokoje a herny, večerní hlídání, uložení ke spánku, doprovod do kroužků, z kroužků.

Co ti dělalo radost?

Denní konverzace s dětmi v angličtině, pomoc s domácími úkoly.

Co ti dělalo při péči o děti největší problémy? S čím jsi měl/a starosti?

Komunikace s jejich matkou, děti potřebovaly matku více než mě, málo samostatní. U mě měly děti hranice a mantinely, bohužel matka je nenastavovala, tudíž já byla ta „přísná“, ab se dalo denně fungovat a ona ta „hodná“.

Jak bys charakterizoval/a anglickou výchovu?

Neurčené hranice, děti hledají na každém maličkostí, co jim vadí a nedokážou to samý vyřešit, stěžují si pořád rodičům, kteří se pak nezastanou učitelů. Tohle je těžká otázka, jelikož každý vychovává své dítě jinak, byla jsem ve více rodinách pomáhat a nelze všechny házet do jednoho pytle. (Stejně jako českou výchovu).

Jak na tebe působí anglické děti? (jejich osobnost, povaha, chování apod.)

Nerespektování ostatních, sobeckost, dostat co nejvíce za žádnou práci.

Jak bys charakterizoval/a vztah rodičů k dětem?

Minimálně se věnují dětem, děti vyhledávají pozdě ze školy kvůli práci. Většinu času tráví v práci. Dovolí pak dětem vše, co chtějí.

Jak bys charakterizoval/a vztah dětí k rodičům?

Nerespektování, nesamostatní.

Jaké jsou podle tebe výhody anglické výchovy? A proč?

Děti jsou vedené k vlastní volbě, což by mělo vést k zodpovědnosti, ale mnohdy se to neděje. Na střední škole si již děti vybírají předměty, které chtějí absolvovat, což je velkou motivací dokončit školu a učit se to, čemu se chce člověk věnovat.

Jaké jsou podle tebe nevýhody anglické výchovy? A proč?

Nepřijímání názoru jiných lidí.

Je podle tebe rozdíl mezi anglickou a českou výchovou? Jestli ano, v čem?

Ano. Rodiče mají v ČR na dítě daleko více prostoru. Tráví s ním více volného času, mají tedy k sobě blíže. Ale jak jsem již popsala výše, i u nás je několik typů výchov, nedokážu přesně popsat typ české výchovy. Pokud se vychovává s respektem a zodpovědností, tak je jedno, v jakém žijeme státě. Pokud rodina vede dítě k víře, tak opět není podstatné, kde žije.

Použil/a bys některé zkušenosti/poznatky/metody apod. z anglické výchovy u svých dětí? Co například.

Svobodná volba.

Jakou výchovu bys preferoval/a u svých dětí? Anglickou či českou? A proč?

Vlastní. Ani anglickou ani českou. Výchova dítěte k zodpovědnosti, samostatnosti, respektu vůči sobě i ostatním, komunikaci na rovinu, žádná lež.

Myslíš si, že jsi svými zkušenostmi z české výchovy ovlivnil/a výchovu dětí? Jestli ano, bylo to spíše pozitivně či negativně?

Ano. Dokončovat svou práci a plnit si své úkoly každý den.

Dotazník č. 2:

Jak dlouho jsi vykonával/a pozici jako au-pair?

2 měsíce

O kolik dětí jsi se staral/a?

2

Kolik bylo dětem let?

5, 5

Jaké povinnosti jsi vykonával/a?

Výchova, zábava, příprava pokrmů, úklid celého baráku vč. vyklízení šuplíků, polic, botníku, venčení psa, starání se o zahradu.

Co ti dělalo radost?

Že jsem dokázala plynule mluvit anglicky, že jsem měla 3 dny volna, že mi kupovali jídlo, na které jsem měla chuť, že jsem mohla jezdit na výlety.

Co ti dělalo při péči o děti největší problémy? S čím jsi měl/a starosti?

VÝCHOVA!!!! Anglická výchova je jiná než česká! Na co jsem byla zvyklá z domova a k čemu mne rodina vedla, zde bylo úplně jinak. Nedodržovali nic! Neuklízeli, byla jsem jak otrok.

Jak bys charakterizoval/a anglickou výchovu?

Žádný řád, disciplína, smysl pro pořádek nulový. Rozmazlenost dětí na prvním místě. Zákazy a příkazy byly k ničemu, když matka jim to potom vše dovolila a koupila jim vše, co chtěli.

Jak na tebe působí anglické děti? (jejich osobnost, povaha, chování apod.)

Rozmazlení, neukáznění, chtějí všechno hned a jak to nedostanou, je problém. Záleží také hodně z jaké rodiny děti pochází, ale většinou jsou to děti bohatýrů, takže si neváží ničeho! Velmi velké sebevědomí, které v nich pěstují jejich rodiče.

Jak bys charakterizoval/a vztah rodičů k dětem?

Udělalí pro ně vše, aby od nich měli klid. Vše co chtějí, dostanou. Nejsou důslední, nemají řád. Cokoliv se zakáže se za chvíli povolí. Autorita nulová.

Jak bys charakterizoval/a vztah dětí k rodičům?

Nevází si jich, protože vědí, že dostanou všechno. Děti velí rodině, nikoliv rodiče.

Jaké jsou podle tebe výhody anglické výchovy? A proč?

Za mne to žádné výhody nemá. Alespoň v rodině, ve které jsem byla já. Ja litovala rodiče, neboť jsem si představila, jak budou trpět za své chyby ve výchově, az bude dětem 15. Nemyslím si, že výchova, kde platí úplatky oblečením a sladkostmi, není žádný řád a děti si můžou dělat co chtějí, má nějaké výhody.

Jaké jsou podle tebe nevýhody anglické výchovy? A proč?

Říkám, není každá rodina stejná a ani výchova. Zde v rodině to fungovalo takto. Nevýhody spatřuji především v neuvědomování si reality. Děti si nevážily ničeho a nikoho! Neměli alespoň trochu skromnosti. Když vás 6 lete dítě nazve služkou, je něco špatně ve výchově.

Je podle tebe rozdíl mezi anglickou a českou výchovou? Jestli ano, v čem?

Myslím, že z předešlých odpovědi to lze vyčíst. U nás řád, pravidla, skromnost..

Použil/a bys některé zkušenosti/poznatky/metody apod. z anglické výchovy u svých dětí? Co například.

Nikoliv

Jakou výchovu bys preferoval/a u svých dětí? Anglickou či českou? A proč?

Českou! Nechtěla bych mít rozmazlené děti, které už v 6 letech si myslí, že jsou nejlepší.

Myslíš si, že jsi svými zkušenostmi z české výchovy ovlivnil/a výchovu dětí? Jestli ano, bylo to spíše pozitivně či negativně?

Snažila jsem se, ale snaha se ve skutky neprojevila. Určitě bych nechtěla žít tak, jako anglické děti.

Dotazník č. 3:

Jak dlouho jsi vykonával/a pozici jako au-pair?

2

O kolik dětí jsi se staral/a?

2

Kolik bylo dětem let?

4, 7

Jaké povinnosti jsi vykonával/a?

Odvoz děti do/ze školy, úklid, vaření pro děti, domácí úkoly s nimi

Co ti dělalo radost?

Když děti vyprávěli rodičům, co jsme spolu zažili a byli nadšení.

Co ti dělalo při péči o děti největší problémy? S čím jsi měl/a starosti?

Ze začátku samotná anglická (ne)výchova aneb dítě rozhoduje.

Jak bys charakterizoval/a anglickou výchovu?

Velmi volná ruka rodiče, dítěti a jeho Touhám / potřebám se přizpůsobují úplně všichni . Velký důraz se klade na pocity dítěte v dané situaci.

Jak na tebe působí anglické děti? (jejich osobnost, povaha, chování apod.)

Děti na mě působí vzdělaně už v brzkém věku , mají mnoho více vědomostí než české děti. Na druhou stranu nechovají respekt k starším příbuzným. Děti bývají výbušné a dávají výrazně najevo každou emoci celému světu. Vyrůstají z nich ale kupodivu velmi zdvořilí , milí a zodpovědní dospělí.

Jak bys charakterizoval/a vztah rodičů k dětem?

Rodiče bývají flexibilní a trpěliví, často ale využívají chůvy a aupair již od útlého věku dětí, tím pádem s dětmi netráví mnoho času. Snaží se dětem splnit každé jejich přání a nechají sebou velmi jednoduše manipulovat.

Jak bys charakterizoval/a vztah dětí k rodičům?

Děti dokážou manipulovat s rodiči a vynucují si pozornost , zároveň ale dokážou hezky vyjádřit své pocity k rodičům. Bývají na ně hodně vázáni kvůli nedostatku stráveného času s rodičem.

Jaké jsou podle tebe výhody anglické výchovy? A proč?

Z dětí většinou vyrůstají vyrovnaní jedinci, kteří jsou cílevědomí a vzdělání. Dokážou si vždy říct o to, co chtějí a potřebují či co se jim nelíbí . Jsou schopni upřímně vyjádřit svůj názor.

Výhodu vnímám v nepoužívání fyzických trestů na dětech, s tím souhlasím .

Jaké jsou podle tebe nevýhody anglické výchovy? A proč?

Příliš volná ruka rodičů mnohokrát nevede k ničemu dobrému .

Je podle tebe rozdíl mezi anglickou a českou výchovou? Jestli ano, v čem?

Ano. V ČR se stále využívají fyzické tresty a méně se mluví o pocitech dítěte, spíše se klade důraz na plnění požadavků rodiče.

Použil/a bys některé zkušenosti/poznatky/metody apod. z anglické výchovy u svých dětí? Co například.

Ano, například mluvení o pocitech a netrestání fyzicky.

Jakou výchovu bys preferoval/a u svých dětí? Anglickou či českou? A proč?

Ani jednu, preferuji využít mix všech výchov a přizpůsobit ji na konkrétní děti.

Myslíš si, že jsi svými zkušenostmi z české výchovy ovlivnil/a výchovu dětí? Jestli ano, bylo to spíše pozitivně či negativně?

Myslím si, že na chvíli ano , a pozitivně. Stáli jsme s rodiči na jedné straně a já byla velmi trpělivá a důsledná, což děti od rodičů neznaly. Po mém odjezdu se však věci vrátili zpět do starých kolejí.

Dotazník č. 4:

Jak dlouho jsi vykonával/a pozici jako au-pair?

3

O kolik dětí jsi se staral/a?

První rodina 1, druhá rodina 2

Kolik bylo dětem let?

3-6

Jaké povinnosti jsi vykonával/a?

Celkové ranní povinnosti, snídaně, oblečení, hygiena, cesta do školy/skolky, vyzvednutí po škole, příprava svaciny, odpolední program, večerní hygiena, příprava večere, koupání. Mezi tím základní úklid - naskladat/vyskladat myčku, práni, vysávání, prach, mytí kuchyně, koupelen, výjimečně nákup potravin

Co ti dělalo radost?

Když jsem děti učila dovednosti, které se jejich rodiče neobtěžovali s nimi dělat

Co ti dělalo při péči o děti největší problémy? S čím jsi měl/a starosti?

Nesmela jsem děti jakkoli karat, když se nechovaly dle pravidel. Rodiče mezi sebou nekomunikovali a to způsobovalo kontradiktivní pokyny od matky a otce.

Jak bys charakterizoval/a anglickou výchovu?

Individualní, ale celkově hodně divoká. U jedné rodiny se nesmělo na dítě ani špatně podívat, dítě bylo svaté a smelo vše a patřičně toho využívalo. U druhé se na děti neustále ječelo místo vysvětlování a děti měly problém se zvládnutím emocí

Jak na tebe působí anglické děti? (jejich osobnost, povaha, chování apod.)

Rozmazlení, bez disciplíny, žádný respekt k dospělým

Jak bys charakterizoval/a vztah rodičů k dětem?

Rodina 1 - rodiče skakali, jak dítě pískalo. Hlavně aby bylo ticho. Rodina 2 - vyžadovali absolutní poslušnost na slovo ječením, bez účinku

Jak bys charakterizoval/a vztah dětí k rodičům?

Vyzadovaly pozornost neposlušným chováním. Poslechly jen při odměně nebo vyhružkách.

Jaké jsou podle tebe výhody anglické výchovy? A proč?

Zadnou výhodu nevidím.

Jaké jsou podle tebe nevýhody anglické výchovy? A proč?

Deti jsou divoke, roztekane a neumí slušně komunikovat. Mají násilnické sklony, něčeho si nevadí a nerespektují člověka a soukromí. Rodiče jim nevěnují pozornost. Matky si raději rozdělají lahev vína... Vyrůstá z jejich generace nemakacenků a očekávají kolace bez práce

Je podle tebe rozdíl mezi anglickou a českou výchovou? Jestli ano, v čem?

Veliká. Česká výchova je víc striktní, stále používá disciplínu a rodiče se sebou nenechají zametat. Děti vědí, kde jsou hranice za které nemohou.

Použil/a bys některé zkušenosti/poznatky/metody apod. z anglické výchovy u svých dětí? Co například.

Z svých vlastních zkušeností ne.

Jakou výchovu bys preferoval/a u svých dětí? Anglickou či českou? A proč?

Českou, ale bez fyzických trestů.

Myslíš si, že jsi svými zkušenostmi z české výchovy ovlivnil/a výchovu dětí? Jestli ano, bylo to spíše pozitivně či negativně?

Pozitivně. Vždy platilo, že jsem dítěti ukázala, co se mi na jeho chování nelíbilo a nechala ho okusit jeho vlastní chování, aby pochopilo

Dotazník č. 5:

Jak dlouho jsi vykonával/a pozici jako au-pair?

1 rok

O kolik dětí jsi se staral/a?

2

Kolik bylo dětem let?

4 a 6

Jaké povinnosti jsi vykonával/a?

Úklid, vaření, žehlení, celkově chod domácnosti, péče o děti

Co ti dělalo radost?

Když byla rodinka spokojená

Co ti dělalo při péči o děti největší problémy? S čím jsi měl/a starosti?

S občasnou agresí malé Isabel, její úzkostí

Jak bys charakterizoval/a anglickou výchovu?

Benevolentní

Jak na tebe působí anglické děti? (jejich osobnost, povaha, chování apod.)

Věděli, že si toho mohou hodně dovolit. Chyběla jim pozornost rodičů

Jak bys charakterizoval/a vztah rodičů k dětem?

Milující ale chladný (nedostatek času)

Jak bys charakterizoval/a vztah dětí k rodičům?

Milující, úzkostný, strach z odloučení

Jaké jsou podle tebe výhody anglické výchovy? A proč?

Volnost dětí, mohou se sami rozhodnout co chtějí dělat.

Jaké jsou podle tebe nevýhody anglické výchovy? A proč?

Nevýhody jsou určitě nedostatek času na děti. Děti mají pocit méněcennosti.

Je podle tebe rozdíl mezi anglickou a českou výchovou? Jestli ano, v čem?

Ano určitě rozdíl mezi anglickou a českou výchovou je avšak záleží na určité rodině. Česká výchova není tolik benevolentní, děti si nemohou dělat co chtějí, mají určitě mantinely. Řekla bych, že české děti mají více lásky od rodičů, protože na ně mají rodiče více času.

Použil/a bys některé zkušenosti/poznatky/metody apod. z anglické výchovy u svých dětí? Co například.

Nejprve úkoly, potom zábava. Učit děti slušnosti, "děkuji", "prosím".

Jakou výchovu bys preferoval/a u svých dětí? Anglickou či českou? A proč?

Určitě českou, nechtěla bych, aby mi dítě "skákalo po hlavě". Svým dětem budu naslouchat, budu na ně mít dostatek času, trávit společný čas jako rodina, budu je učit určitým hranicím aby věděly co se smí a co ne.

Myslíš si, že jsi svými zkušenostmi z české výchovy ovlivnil/a výchovu dětí? Jestli ano, bylo to spíše pozitivně či negativně?

Myslím si, že jsem výchovu dětí ovlivnila pozitivně, děti věděli co smí a nesmí a věděli, že mám na ně čas, výslechu jejich nápady, přání.

Dotazník č. 6:

Jak dlouho jsi vykonával/a pozici jako au-pair?

11 měsíců

O kolik dětí jsi se staral/a?

3

Kolik bylo dětem let?

2, 4, 6

Jaké povinnosti jsi vykonával/a?

Nejmenší byl se mnou doma celý den, takže starost o něho, vyzvedávání prostředního dítěte z MŠ, vaření oběda pro všechny tři děti a po obědě starost o všechny tři, někdy pouze dvě mladší děti, protože otec vyzvedával nejstarší dítě ze školy a dělal s ním někdy úkoly. Nadále starost o oblečení dětí - každý den vyprat alespoň dvě pračky a poté věci zaklidit do šatníků dětí. Třídění kuchyně a potravin, občas chození na nákup. Úklid kuchyně a všech společných prostor v celém domě. Velký úklid jednou za měsíc, mytí oken. Vymýšlení zábavného programu pro děti na každé odpoledne. Koupání dětí.

Co ti dělalo radost?

Největší radost mi dělalo se věnovat dětem a vidět za sebou nějaký pokrok, či změnu dětského chování - k lepšímu samozřejmě.

Co ti dělalo při péči o děti největší problémy? S čím jsi měl/a starosti?

Věnovat se všem dětem stejně a najít si cestu k nejstaršímu dítěti.

Jak bys charakterizoval/a anglickou výchovu?

Velmi benevolentní výchova, kde obvykle chybí jasně vymezené hranice. Vše se podřizuje dětem a jejich přáním.

Jak na tebe působí anglické děti? (jejich osobnost, povaha, chování apod.)

Jsou velmi živé a pozitivní. Rády tráví čas venku a milují své sourozence. Je na nich vidět, že potřebují více pozornosti od rodičů.

Jak bys charakterizoval/a vztah rodičů k dětem?

Dle mého názoru jsou rodiče ke svým dětem chladnější, než by měli, ale i tak je milují.

Jak bys charakterizoval/a vztah dětí k rodičům?

Děti milují své rodiče nadevše samozřejmě. Většinou si dost vynucují pozornost, které se jim dostává málo.

Jaké jsou podle tebe výhody anglické výchovy? A proč?

Dítě má možnost si vyzkoušet, co chce.

Jaké jsou podle tebe nevýhody anglické výchovy? A proč?

Přílišné zapojování au pairs do výchovy.

Je podle tebe rozdíl mezi anglickou a českou výchovou? Jestli ano, v čem?

Ano, veliký. Anglická výchova je mnohem volnější. Dětem se více dostává pozornosti au pair nebo chůvy a rodiče ustupují do pozadí. Česká výchova je výchova mezi rodiči a dětmi, není zde třetí osoba.

Použil/a bys některé zkušenosti/poznatky/metody apod. z anglické výchovy u svých dětí? Co například.

Určitě se budu snažit více poslouchat potřeby svých dětí.

Jakou výchovu bys preferoval/a u svých dětí? Anglickou či českou? A proč?

Definitivně českou. Jsem tak vychována a jsem spokojená. Cítím se více spokojeně s použitím české výchovy na mě děti.

Myslíš si, že jsi svými zkušenostmi z české výchovy ovlivnil/a výchovu dětí? Jestli ano, bylo to spíše pozitivně či negativně?

Ano a hodně. Určitě pozitivně. Děti se naučily více poslouchat, co dospělý říká.

Dotazník č. 7:

Jak dlouho jsi vykonával/a pozici jako au-pair?

2

O kolik dětí jsi se staral/a?

4

Kolik bylo dětem let?

3, 5, 6, 7

Jaké povinnosti jsi vykonával/a?

Všechny spojené s dětmi po práci v domě

Co ti dělalo radost?

Volno

Co ti dělalo při péči o děti největší problémy? S čím jsi měl/a starosti?

Časová náročnost

Jak bys charakterizoval/a anglickou výchovu?

Nedostatečná

Jak na tebe působí anglické děti? (jejich osobnost, povaha, chování apod.)

Nevychované, opovážlivé, drzé

Jak bys charakterizoval/a vztah rodičů k dětem?

Nedostatečný

Jak bys charakterizoval/a vztah dětí k rodičům?

Bez respektu

Jaké jsou podle tebe výhody anglické výchovy? A proč?

Nejsou

Jaké jsou podle tebe nevýhody anglické výchovy? A proč?

Nedostatečná připravenost, lenost

Je podle tebe rozdíl mezi anglickou a českou výchovou? Jestli ano, v čem?

Přístup. Anglie spoléhá dost na práci jiných a česká na schopnosti a dovednosti individua

Použil/a bys některé zkušenosti/poznatky/metody apod. z anglické výchovy u svých dětí? Co například.

Ne, nikdy

Jakou výchovu bys preferoval/a u svých dětí? Anglickou či českou? A proč?

Mu vlastní. Nerozeznávám to moc, obě mají nevýhody a výhody, nevyhovuje mi ani jedna.

Myslíš si, že jsi svými zkušenostmi z české výchovy ovlivnil/a výchovu dětí? Jestli ano, bylo to spíše pozitivně či negativně?

Ne. Aupair by děti vychovávat neměla. To je práce rodičů. Někteří Angličané toto i kritizují. Aupair se má postarat a ne vychovat. Samozřejmě záleží na rodičích.

Dotazník č. 8:

Jak dlouho jsi vykonával/a pozici jako au-pair?

2

O kolik dětí jsi se staral/a?

1

Kolik bylo dětem let?

5

Jaké povinnosti jsi vykonával/a?

úklid, doučování, volno časové aktivity

Co ti dělalo radost?

cestování

Co ti dělalo při péči o děti největší problémy? S čím jsi měl/a starosti?

rodiče na mě házeli jejich povinnosti, které jsme neměli ve smlouvě a velký disrespekt, chovali se ke mně jako bych byla z ruska - vidlák

Jak bys charakterizoval/a anglickou výchovu?

hod' to na au-pair

Jak na tebe působí anglické děti? (jejich osobnost, povaha, chování apod.)

normální, dítká jsou v pořádku, rodiče jsou zdroj problému, decko jen kopíruje rodice

Jak bys charakterizoval/a vztah rodičů k dětem?

hod' to na au-pair

Jak bys charakterizoval/a vztah dětí k rodičům?

hod' to na au-pair - rodiče na mě nemají čas

Jaké jsou podle tebe výhody anglické výchovy? A proč?

žádné, samé pečivo, jsou tlusté jak bečky... všechno jim dovolí

Jaké jsou podle tebe nevýhody anglické výchovy? A proč?

hodně, samé pečivo, jsou tlusté jak bečky... všechno jim dovolí

Je podle tebe rozdíl mezi anglickou a českou výchovou? Jestli ano, v čem?

češi jsou přísnější, důslednější, je to více strukturované, máme více svobody jen lítat po lese... tam jsem dečko vozila z jednoho do druhého krouku, mála mi plakala, že chce maminku, ale ta makala pro firmu za těžké prachy a v 21h večer se vracela, malou viděla jen ráno.. psycho

Použil/a bys některé zkušenosti/poznatky/metody apod. z anglické výchovy u svých dětí? Co například.

kdybych chtěla svému dítěti ublížit, tak ano, jinak nic

Jakou výchovu bys preferoval/a u svých dětí? Anglickou či českou? A proč?

českou, viz předchozí odpovědi

Myslíš si, že jsi svými zkušenostmi z české výchovy ovlivnil/a výchovu dětí? Jestli ano, bylo to spíše pozitivně či negativně?

ano, budu dyl na materské, dobře se vdam at to tak muzu mít a mám prachy a prostě budu matka ne nějaká vypsychovaná manazérka s depresemi rvoucí na aupair a ani nevedet z jaké je to země?

Dotazník č. 9:

Jak dlouho jsi vykonával/a pozici jako au-pair?

5 let

O kolik dětí jsi se staral/a?

8

Kolik bylo dětem let?

0-13 let

Jaké povinnosti jsi vykonával/a?

Lehký úklid, příprava dětí do školy, hlídání po škole, domácí úkoly, přebalování, vaření - klasická starost o domácnost.

Co ti dělalo radost?

Pochvala od HF, že se sebou brali na výlety apod.

Co ti dělalo při péči o děti největší problémy? S čím jsi měl/a starosti?

Asi s ničím...

Jak bys charakterizoval/a anglickou výchovu?

Úplně stejná jako u nás, nevidím v tom žádný rozdíl. Jen všeobecně UK je lepší místo pro děti si myslím.

Jak na tebe působí anglické děti? (jejich osobnost, povaha, chování apod.)

Úplně normální děti, nevím co na to říct :) silovně, snaživé, chytré :)

Jak bys charakterizoval/a vztah rodičů k dětem?

Určitě kladně. Co jsem já poznala a zažila tak se rodiče vždy starali - pomáhali, užívali si s dětmi každý volný čas - výlety, vyrábění apod.

Jak bys charakterizoval/a vztah dětí k rodičům?

Vždy byl perfektní :) přátelský a děti měly dostatek respektu.

Jaké jsou podle tebe výhody anglické výchovy? A proč?

Libi se mi vseobecne jak to v UK deti mají - hlavně školní system a možnosti - kroužky, místa kam s detmi jit apod. Libi se mi i tzv "norty step" kam jsou deti posílány kdyz zlobi.

Jaké jsou podle tebe nevýhody anglické výchovy? A proč?

Nevidím žádné nevýhody.

Je podle tebe rozdíl mezi anglickou a českou výchovou? Jestli ano, v čem?

Nevidím žádný zásadní rozdíl. Myslím si asi jen ze deti v UK jsou takové vsestranejsi a mají více možností.

Použil/a bys některé zkušenosti/poznatky/metody apod. z anglické výchovy u svých dětí? Co například.

Mam uz 2 deti a vychovávám věřím ze dobre :) stejne jako jsem vychovavala UK deti.

Jakou výchovu bys preferoval/a u svých dětí? Anglickou či českou? A proč?

Jak jsem psala, neprijde mi v tom rozdíl. Jen snad ze v UK se nesmí dat dítěti na zadek - s čímž jediným nesouhlasím a dělám to u svých dětí. Nekdy je to potřeba.

Myslíš si, že jsi svými zkušenostmi z české výchovy ovlivnil/a výchovu dětí? Jestli ano, bylo to spíše pozitivně či negativně?

Nejspíš ano a spise pozitivně.

Dotazník č. 10:

Jak dlouho jsi vykonával/a pozici jako au-pair?

V Anglii dva měsíce

O kolik dětí jsi se staral/a?

O dvě

Kolik bylo dětem let?

4 a 6

Jaké povinnosti jsi vykonával/a?

Pece o děti, uklid, varení, vyceni psa, prace o domacnost, babysitting

Co ti dělalo radost?

Nove aupair kamaradky, vylety, volne vikendy

Co ti dělalo při péči o děti největší problémy? S čím jsi měl/a starosti?

Kluci byli strasne zlobivi, nevychovani a neukazneni. Bylo mi 17 a tezko se mi je zvladalo. Byl to take muj prvni dlouhodoby vyjezd mimo CR a domov, takže jsem trochu trpela i odloucenim a naprosto novou zkusenosti. Jazykove jsem si take tolik neduverovala.

Jak bys charakterizoval/a anglickou výchovu?

Anglicka vychova se mi zdala velmi volna, az temer nevychova, po detech bylo zadano minimum povinnosti, naopak vse smely. Problem s uctou k dospelym nikdo neresil.

Jak na tebe působí anglické děti? (jejich osobnost, povaha, chování apod.)

Hovorim ted o sve zkusenosti, ne obecne. Vlivem volne vychovy jsou nedisciplinovane, neznaji hranice, nerespektuji pravidla. Neumi se starat samy o sebe, protoze za ne vzdy dospely vse udela. Marne hledam nejaka pozitivita... Ale ano, prece njen, jsou zvidave.

Jak bys charakterizoval/a vztah rodičů k dětem?

Benevolentní, casto deti nezvladaji, vse jim dovoli.

Jak bys charakterizoval/a vztah dětí k rodičům?

Zneužívají své moci nad rodiči. Jsou si dobře vědomi, že mají rodiče pod kontrolou. Občas překvapí a jsou hodné.

Jaké jsou podle tebe výhody anglické výchovy? A proč?

Rodič několik let nemusí řešit otravné vstěpování pravidel. Dokud mu dítě nepreroste přes hlavu, je snazší nechat ho dělat si, co chce. Nevím, jak jsou na tom v životě 'moji' kluci dneska, když už jsou dávno dospělí, ale také by mě zajímalo, jak se na nich volná výchova
podepsala...

Pro dítě to má výhodu v tom, že má pocit svobody a není okeřováno ve svých aktivitách, může se vydat jakýmkoliv směrem.

Jaké jsou podle tebe nevýhody anglické výchovy? A proč?

Neschopnost orientovat se v pravidlech společnosti a respektovat autority. Přílišná volnost a svoboda ne nutně vede k sebezdokonalení.

Je podle tebe rozdíl mezi anglickou a českou výchovou? Jestli ano, v čem?

Zda se mi, že cizí rodiče vstupují dětem, že se automaticky říká děkuji, prosím a dobrý den. Že věci nejsou zadarmo a k dosažení cíle se musí něco udělat, že ne všechno bude v životě zadarmo.

Použil/a bys některé zkušenosti/poznatky/metody apod. z anglické výchovy u svých dětí? Co například.

Spíše ne, moje zkušenost byla opravdu převážně negativní. Spíše jsem si z toho jejich modelu vzala, co dělat opravdu nechci. I to je ale dobrá zkušenost.

Jakou výchovu bys preferoval/a u svých dětí? Anglickou či českou? A proč?

Českou, viz výše zmíněné důvody. Je pro mě důležité vést dítě k samostatnosti, respektování pravidel, úctě a slušnosti.

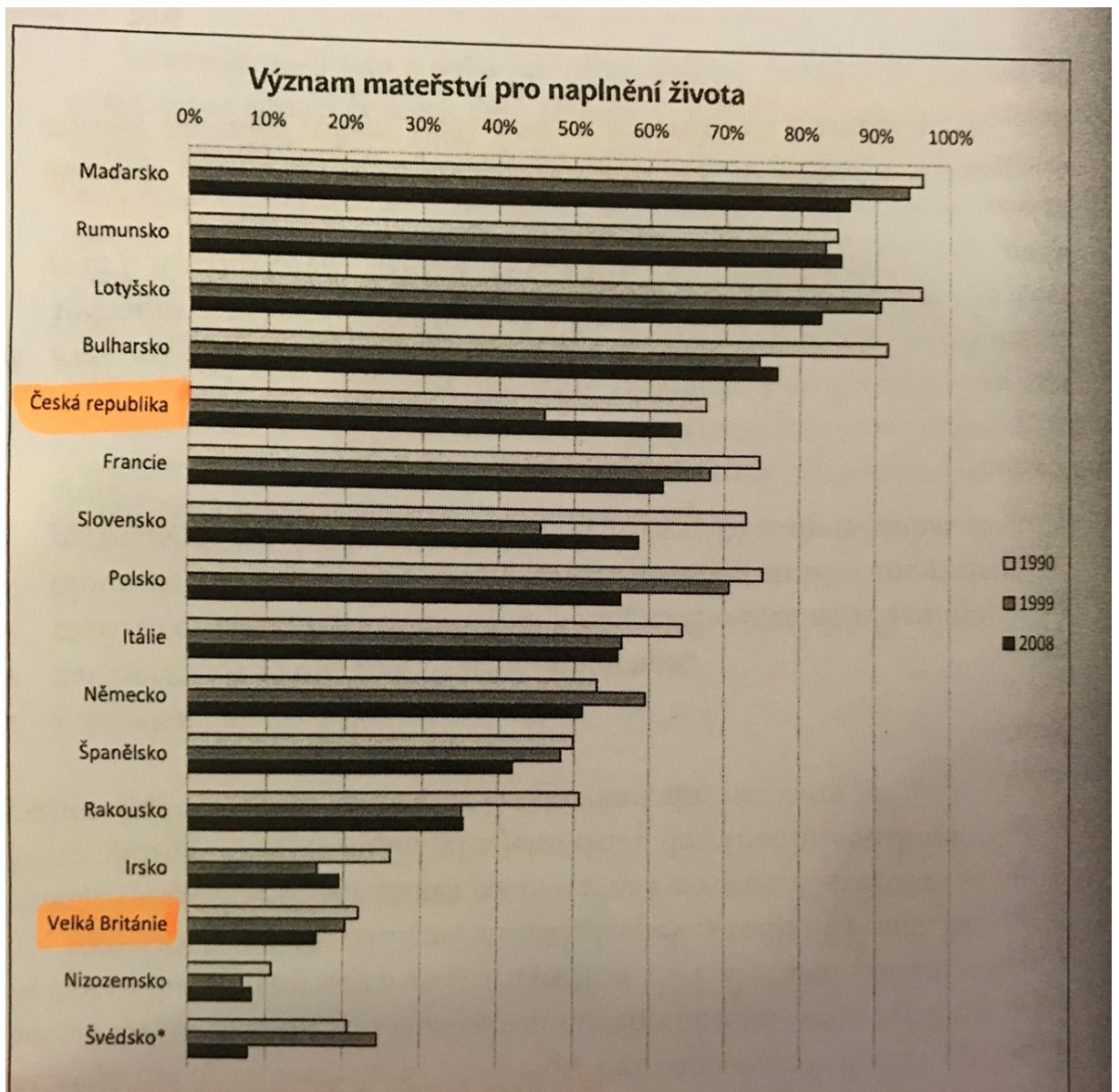
Myslíš si, že jsi svými zkušenostmi z české výchovy ovlivnil/a výchovu dětí? Jestli ano, bylo to spíše pozitivně či negativně?

V Anglii? Rozhodně ne. Za dva měsíce nelze někoho převychovat. Byla jsem tam jako aupair, takže jsem pomáhala, ne vychovávala. Tamní rodiče sice viděli, že naše výchova

probiha jinak, ale jsem presvedcena, ze se neinspirovali, na to uz ta jejich nevyvhova zasla prilis daleko.

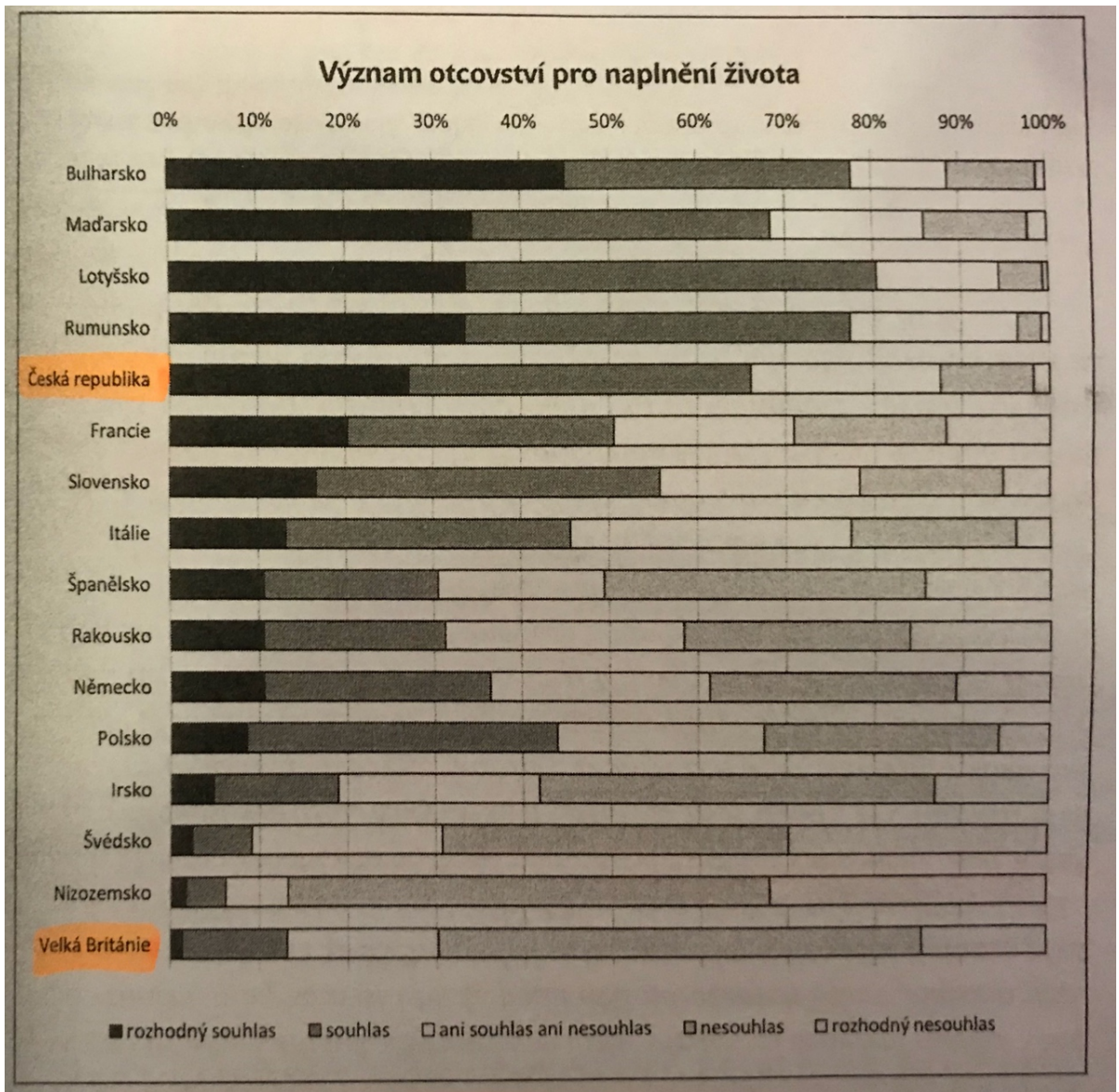
Příloha 2: Význam mateřství a otcovství pro naplnění života

Obrázek 1: Význam mateřství pro naplnění života.

Zdroj: (Helus, 2015, s. 214)

Obrázek 2: Význam otcovství pro naplnění života.

Zdroj: (Helus, 2015, s. 215)

Příloha 3: Model devíti polí způsobů výchovy

Tabulka 2: Model devíti polí způsobů výchovy.

Výchovné řízení Emoční vztah	Silné	Střední	Slabé	Rozporné
Záporný	1 svědomitost chlapců nižší, u dívek vyšší; stabilita nižší		2 svědomitost nižší; stabilita nižší zejm. u chlapců	3 svědomitost i stabilita nižší
Záporně-kladný	9 svědomitost chlapců nižší, u dívek vyšší; stabilita chlapců nižší			
Kladný	4 svědomitost vyšší	5 svědomitost i stabilita vyšší	6 svědomitost chlapců vyšší, u dívek nižší	7 svědomitost chlapců vyšší; stabilita dívek vyšší
Extrémně kladný			8 svědomitost i stabilita vyšší	

Zdroj: (Čáp, 1996, s. 154)

Obecně vysvětlená pole výchovy (Gillernová & Mertin, 2015):

- 1** – Jedná se o autokratický styl charakteristický silným řízením a záporným emočním vztahem. Nezohledňují se zde potřeby a přání dítěte a klade se důraz na plnění úkolů.
- 2** – Označuje liberální styl výchovy s malým či nevýrazným zájmem o dítě. Po dítěti není vyžadováno plnění úkolů a nejsou mu stanoveny hranice.
- 3** – Výchova, ve které je záporný emoční vztah a rozporné řízení, tzn. na dítě se klade mnoho požadavků a zároveň se mu poskytuje hodně volnosti. Vznikají tak nevhodné podmínky pro vývoj dítěte.
- 4** – Jedná se o výchovu přísnou a zároveň laskavou. Na dítě jsou kladeny požadavky, které se opírají o jeho možnosti a přání.
- 5** – Výchova, která je založená na vzájemném porozumění. Ve výchově se neobjevují extrémy v řízení a kontrole dítěte. Naopak se zde objevují znaky akceptování dítěte.
- 6** – Vymezuje výchovu laskavou s kladnými rodičovskými emočními vztahy k dítěti. Nicméně výchova nemá jasně vymezené požadavky a hranice.
- 7** – Výchova charakteristická rozporným řízením – na dítě jsou sice kladeny nároky, ale jejich důsledná kontrola již není provedena nebo je provedena zřídka. Rozporné řízení je vyváženo kladným emočním vztahem.
- 8** – Označuje tzv. kamarádskou výchovu, kde dochází k působení extrémně kladného emočního vztahu. Dítě dobrovolně plní požadavky bez nutnosti kontroly, dokáže je přijmout za své, plní je rádo pro radost svých rodičů. Dítě má v této výchově pocit bezpodmínečného přijetí a akceptování.
- 9** – Charakterizuje výchovu emočně rozpornou/ambivalentní, která je spojena s důsledky méně příznivého rozporu.